

Tržište kružnih putovanja i utjecaj "COVID-19" pandemije

Veverec, Stefano

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies, Rijeka / Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:187:876204>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-13**

Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet
University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies - FMSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
POMORSKI FAKULTET**

STEFANO VEVEREC

**TRŽIŠTE KRUŽNIH PUTOVANJA I UTJECAJ "COVID-19"
PANDEMIJE**

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2022.

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
POMORSKI FAKULTET**

**TRŽIŠTE KRUŽNIH PUTOVANJA I UTJECAJ "COVID-19"
PANDEMIJE
CRUISING INDUSTRY AND IMPACT OF "COVID-19"
PANDEMY**

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Tehnologija putničkog prijevoza

Mentor: izv. prof. dr.sc. Vlado Frančić

Student/studentica: Stefano Veverec

Studijski smjer: Nautika i tehnologija pomorskog prometa

JMBAG: 0112079450

Rijeka, rujan 2022.

Student: Stefano Veverec

Studijski program: Nautika i tehnologija pomorskog prometa

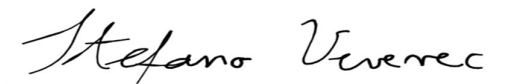
JMBAG: 0112079450

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG RADA

Kojom izjavljujem da sam završni rad s naslovom Tržište kružnih putovanja i utjecaj "COVID-19" pandemije izradio samostalno pod mentorstvom izv. prof. dr.sc. Vlado Frančić.

U radu sam primijenio metodologiju izrade stručnog/znanstvenog rada i koristio literaturu koja je navedena na kraju završnog rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo u završnom radu na uobičajen, standardan način citirao sam i povezao s fusnotama i korištenim bibliografskim jedinicama, te nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Rad je pisan u duhu hrvatskoga jezika.

Student

Stefano Veverec

Student: Stefano Veverec

Studijski program: Nautika i tehnologija pomorskog prometa

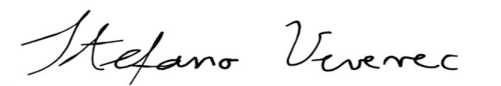
JMBAG: 0112079450

IZJAVA STUDENTA – AUTORA
O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA

Izjavljujem da kao student – autor završnog rada dozvoljavam Pomorskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Pomorskog fakulteta.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Pomorskog fakulteta, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog ograničenja mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>

Student – autor

SAŽETAK

Predmet ovog rada je prikaz industrije kružnih putovanja to jest vodećih brodara na tržištu, destinacija na kojima se brodovi za kružna putovanja kreću te utjecaj pandemije virusa COVID-19 na cijelu industriju. Rad se sastoji od 5 poglavlja i započinje uvodom u kojemu je objašnjena tema rada. Drugo poglavlje "Brodari i njihove korporacije" predstavlja analizu najvećih korporacije i kompanija na tržištu kružnih putovanja te daje kratak opis i prikaz njihovih podružnica i načina poslovanja. U trećem poglavlju se govori o destinacijama kružnih putovanja dok su one najposjećenije dodatno i obrađene. Četvrto poglavlje " Utjecaj COVID-19 pandemije" govori o težini i načinu na koji je pandemija coronavirusa bacila cijelu industriju na koljena te kako i na koji način joj se industrija suprotstavila i u konačnici preživjela. Rad završava zaključkom.

Ključne riječi; brodovi za kružna putovanja, COVID-19, destinacije, ekonomski utjecaj, tržište kružnih putovanja

SUMMARY

The subject of this thesis is a presentation of the cruise industry; it's leading companies on the market, the destinations where cruise ships sail, and the impact of the COVID-19 virus pandemic on the entire industry. The paper consists of 5 chapters and begins with an introduction in which the topic of the thesis is explained. The second chapter "Shippers and their corporations" presents an analysis of the largest corporations and companies on the cruise market and provides a brief description and presentation of their subsidiaries and business methods. In the third chapter, the destinations of cruise ships are discussed, while the most visited ones are additionally analyzed. The fourth chapter "The Impact of the COVID-19 Pandemic" addresses the severity and way the coronavirus pandemic brought the entire industry to its knees, and how and in what way the industry resisted it and ultimately survived. The paper ends with a conclusion.

Keywords; cruise ships, COVID-19, destinations, economic impact, cruise market

SADRŽAJ

SAŽETAK	I
SUMMARY	I
SADRŽAJ	II
1. UVOD	1
2. BRODARI I NJIHOVE KORPORACIJE	2
2.1. CARNIVAL CORPORATION.....	3
2.2. NORWEGIAN CRUISE LINE HOLDING.....	6
2.3. ROYAL CARRIBEAN GROUP.....	8
2.4. MSC CRUISES.....	10
3. DESTINACIJE BRODOVA ZA KRUŽNA PUTOVANJA	12
3.1. SJEVERNA AMERIKA.....	13
3.1.1. <i>Aljaska</i>	14
3.1.2. <i>Karibi</i>	15
3.2. EUROPA.....	16
3.2.1. <i>Mediteran</i>	17
3.2.2. <i>Sjeverna Europa</i>	18
4. UTJECAJ COVID-19 PANDEMIJE	19
4.1. COVID-19 I POČETAK PROBLEMA.....	20
4.2. EKONOMSKI UTJECAJ.....	23
4.3. FINANCIJSKI I LOGISTIČKI PROBLEMI.....	25
4.4. STANJE FLOTE.....	26
4.5. ZAŠTITNE MJERE.....	30
4.6. OPORAVAK INDUSTRIJE.....	34
5. ZAKLJUČAK	36
LITERATURA	1
KAZALO KRATICA	3
POPIS TABLICA	4
POPIS GRAFIKONA	4
POPIS SLIKA	5

1. UVOD

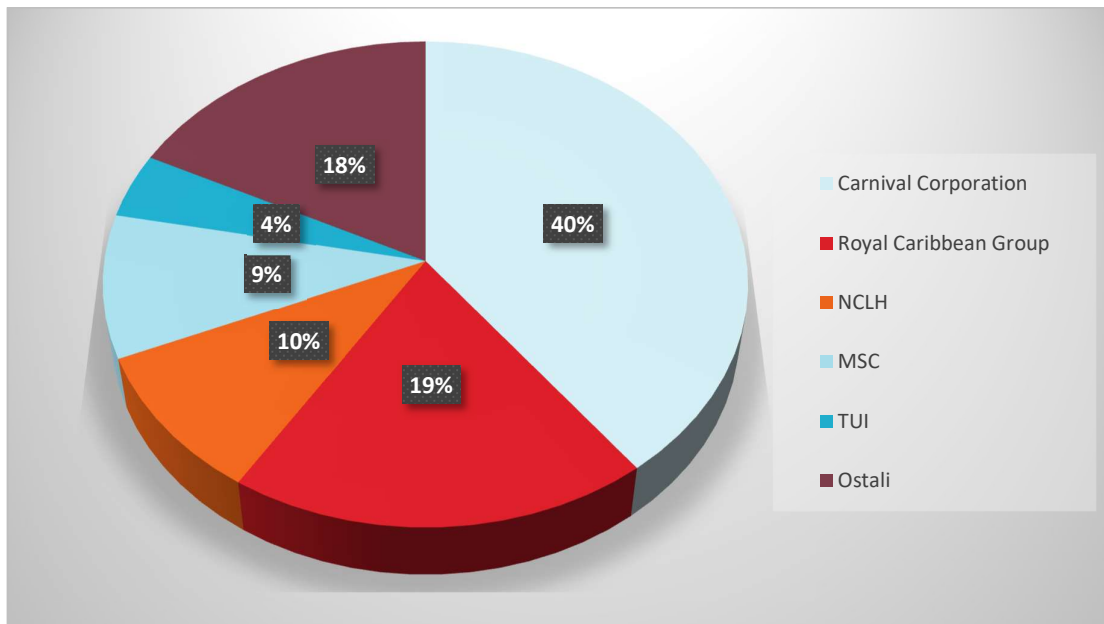
Industrija kružnih putovanja se razvila iz doba velikih oceanskih linijaša te se kroz nekoliko desetljeća pokazala kao najbrže rastući sektor u turizmu. Početkom 20. stoljeća kompanije poput Cunarda i White Star Line su postavile standard luksuza koji su si samo bogati i poznati ljudi uspijevali priuštiti. Broj destinacija je bio ograničen s većinom brodova na liniji između Europe i Sjedinjenih Američkih Država. Dolaskom velikih putničkih zrakoplova 1960.-ih godina potražnja plovidbe brodom opada, a transatlantski linijaši praktički nestaju čime se cijela industrija jednostavno morala prilagoditi ili nestati. Cijene putovanja su pale, a broj putnika se iz godine u godinu povećavao, ono što je do tada bio glamur visokog sloja društva postaje pristupačnije i putnicima srednjeg sloja. Danas je tržište podijeljeno u nekolicinu većih korporacija odnosno grupacija koje upravljaju raznolikim vrstama brendova. Većina putnika na kružnim putovanjima dolazi iz Sjedinjenih Američkih Država, dok se kao najposjećenije geografsko područje izdvajaju Karibi i Mediteran.

Brodovi za kružna putovanja se danas prikazuju kao plutajuće palače zabave na kojima destinacija prestaje biti toliko bitna već samo iskustvo na brodu dolazi do izražaja. Brodovi za kružna putovanja ili ti ga kruzeri su ponajprije putnički brodovi i to oni koji su namijenjeni prijevozu putnika od luke do luke u svrhu obilaska turističkih odredišta, te su u prvom redu namijenjen užitku, rasonodi. Taj prijevoz u prosjeku traje od 7 do 10 dana, a može trajati i manje od toga pa čak i do godinu dana, dok je povratak uobičajeno u polazišnu luku. Prema broju putnika brodovi za kružna putovanja dijele se na: butik (manje od 200), male (200 do 500), srednje (500 do 1200), velike (1200 do 2400) i mega (2400 i više). Ovisno o interesima, starosnoj dobi i platežnoj moći gostiju ovi brodovi mogu biti namijenjeni luksuznom ugođaju, avanturi, zabavi, wellnessu i rekreaciji.

Godinama kontinuiranog porasta potražnje u turističkom sektoru se suprotstavila pandemija virusa COVID-19 koja je najveće udarce zadala globalnom turizmu i ugostiteljstvu. Kao jedna od industrija koja je te najjače udarce i izdržala i prebrodila je industrija kružnih putovanja. Nakon prvotnog šoka i potpunog zatvaranja cijele industrije, kompanija i cijela industrija su morale uvesti posve nov sustav putovanja na brodu kako bi opstale.

2. BROADARI I NJIHOVE KORPORACIJE

Svjetsko tržište pomorskih krstarenja vrlo je dinamično sa stalnim promjenama u ponudi i potražnji. Budući da je manjim kompanijama sve teže opstati na tržištu zbog jake konkurencije i visokog početnog kapitala dolazi do okrupnjavanja cruising kompanija. Time se manje kompanije pripajaju i postaju dio većih i jačih korporacija. Na taj način one zadržavaju konkurentnost i dobru poziciju na tržištu, a korporacije ulaze na nova tržišta i proširuju svoju ponudu.¹ Na globalnom tržištu kruzera postoji više od 70 operatera kružnih putovanja i nešto manje od 350 kruzera koji imaju više od 1000 GT i više od 100 kreveta.² Unatoč tome dvije korporacije kontroliraju skoro 60% tržišta, a to su Carnival Corporation i Royal Caribbean Group. Uz dvije već spomenute korporacije tu je i Norwegian Cruise Line Holdings te privatna kompanija MSC Cruises koje imaju po 10% odnosno 9% udjela na tržištu. Zbog svog značaja u industriji te 4 ključne korporacije odnosno kompanije su nadalje detaljnije obrađene dok se TUI Group spominje uz RCG zbog svojih zajedničkih pothvata.

Graf 1 Vodeće korporacije i kompanije na tržištu 2021.

Izvor: izradio student prema Shipping Statistics and Market Review, Volume 65, No.6, Institute of Shipping Economics and Logistics (ISL), Bremen, 2021., p.7

¹ Peručić, D.: Cruising-turizam: Razvoj, strategije i ključni nositelji, Dubrovnik, 2013., p. 59.

² Shipping Statistics and Market Review, Volume 65, No.6, Institute of Shipping Economics and Logistics (ISL), Bremen, 2021., p.7

Nadalje slijedi osnovni prikaz strukture, povijesnog razvoja i poslovanja korporacija i kompanija koje se nalaze u vlasništvu tih moćnih korporacija kao podružnice.

Kao literatura u ovom poglavlju koristile su se stranice Wikipedije i službene stranice korporacija i pojedinačnih kompanija.

2.1. CARNIVAL CORPORATION

Carnival Corporation & PLC je britansko američki operater kružnih putovanja koji ima najveću kombiniranu flotu od 91 kruzera kojim posjećuju više od 700 luka te su u rekordnoj 2019. godini prevezli 12,9 milijuna putnika. Korporacija je nastala tako što je 1972. godine Ted Arison osnovao kompaniju Carnival Cruise Line nakon što je otišao iz Norwegian Caribbean Linea. Kroz 70.-e i 80.- e godine tvrtka je kontinuirano rasla, a generiranim kapitalom su financirali akvizicije drugih kompanija. Naziv Carnival Corporation preuzimaju 1993. godine kako bi se razlikovali od svoje glavne podružnice Carnival Cruise Line. Danas se Carnival Corporation sastoji od 9 zasebnih kompanija, a to su redom; Carnival Cruise Line, Princess Cruises, Holland America Line, Seabourn, Cunard, AIDA Cruises, Costa Cruises, P&O Cruises (Australia) i P&O Cruises (UK).³

Slika 1 Kompanije unutar Carnival Corporation & PLC

Izvor: preuzeto s <https://crew-center.com/carnival-corporation-named-worlds-best-employers-2021-forbes>

³ <https://www.carnivalcorp.com/media-center/our-brands/>

Carnival Cruise Line je također poznat i pod imenom America's Cruise Line, vodeći je brand na sjevernoameričkom tržištu, a ciljana skupina potrošača su im oni srednje i niže platežne moći koji na brodu traže zabavu i odmor. Ova kompanija je sredinom 70.-ih godina uvela koncept krstarenja koji se temelji na odmoru i zabavi na brodu, a ne na putovanju zbog upoznavanja destinacija. Zbog toga se za njihove brodove govori da su "*Fun Ships*". Flota im se sastoji od 23 broda.

Princess Cruises kompanije koja je osnovana 1965. godine te u svojoj floti ima 15 brodova. 2003. godine se pridružuje sastavu Carnival korporacije kao dio kompanije P&O Cruises. Zbog serije *The Love Boat* koja je počela s emitiranjem 90.-ih ova kompanija je značajno popularizirala putovanja kruzerima, a samim time je i ona dobila na popularnosti među putnicima.

Holland America Line je američka kompanija osnovana 1873. u Rotterdamu, Nizozemskoj. Do 1989. kada postaje podružnica Carnival korporacije je bila nizozemska kompanija koja se bavila prijevozom putnika i tereta. Ciljna skupina ove kompanije su potrošači visoke platežne moći i starije životne dobi koji su željni mirnog odmora uz izvrsnu uslugu na jednom od njihovih 11 brodova.

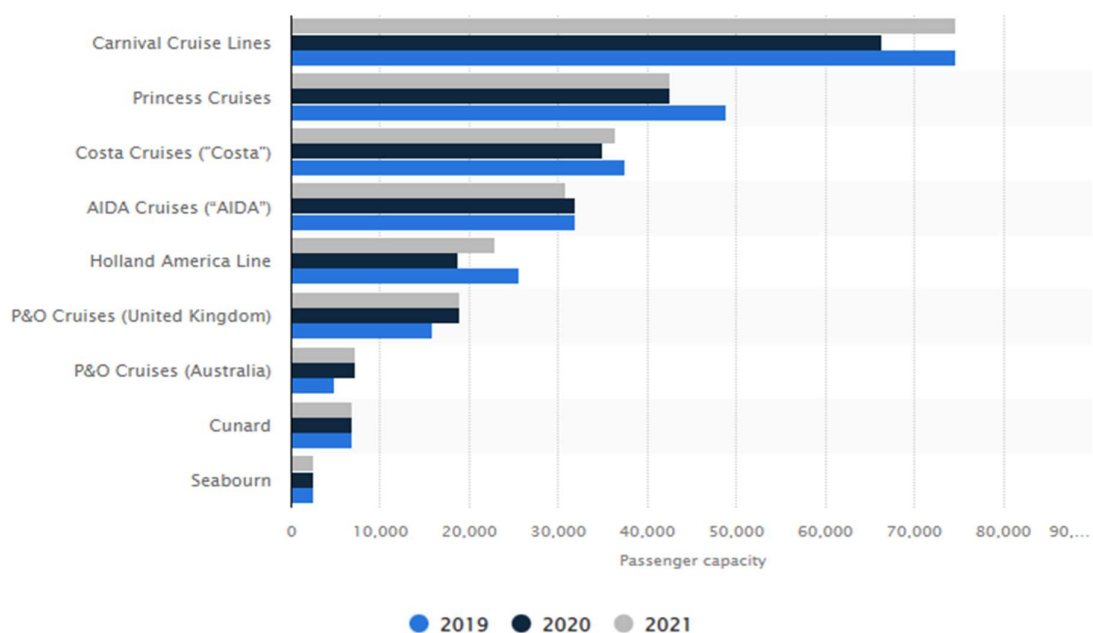
Seabourn je ultra-luksuzna kompanija osnovana 1988. koja je postala podružnica Carnivala 1998. zajedno s Cunardom. Imaju 5 manjih brodova i manjeg kapaciteta čime omogućuju personaliziranu uslugu koju si mogu priuštitiiskusni putnici vrlo visoke platežne moći.

Cunard je također luksuzna kompanija koja se ističe dugogodišnjom pomorskom tradicijom jer je jedna od začetnika putničkog prijevoza kojim se bavi od 1840. godine. Flota se sastoji od 3 broda Queen Mary 2, Queen Elizabeth i Queen Victoria. Cunard se može pohvaliti i činjenicom da su proizveli najveći oceanski linijaš Queen Mary 2.

AIDA Cruises je njemačka kompanija osnovana ranih 60.-ih u Rostoku, tadašnje Istočne Njemačke. U sastav Carnivala ulazi 2003. godine spajanjem Carnivala i kompanije P&O, pod kojim je bila od 2000. godine. Na svojih 13 brodova provodi poznat način neformalnog odmora bez ustaljenih pravila ponašanja te su zbog toga i postali vodeća kompanija sa njemačkom govornog područja.

Costa Cruises potječe od teretne kompanija osnovane 1854. Pruža usluge kružnih putovanja od 1948. te u potpunosti predstavlja talijanski stil i kulturu. 2000. godine Carnival postaje 100% vlasnik. Ciljana skupina su im putnici srednje platežne moći i srednje životne dobi koji žele zabavu te se smatra najboljom europskom kompanijom za kružna putovanja. Raspoložu flotom od 12 brodova.

P&O Cruises UK i Australia su kompanije nasljednice najstarije britanske broderske kompanije koja korijene vuče iz davne 1834. godine. Kompanija koja 1974. kupuje Princess Cruises i onda od 1977. posluje u isključivo cruising industriji. Kompanija se hvali svojom dugogodišnjom tradicijom i ističe da je ona "izumila" krstarenje kao turističku ponudu 1930.-ih. UK podružnica i Australia podružnica raspoložu sa 6 odnosno 3 broda i prvenstveno posluju na svojim eminentnim tržištima.

Slika 2 Putnički kapacitet Carnival Corporation 2019.-2021.

Izvor: preuzeto s <https://www.statista.com/statistics/266277/passenger-capacity-of-carnival-corporation-und-plc/>

Na slici 2 je prikazan putnički kapacitet Carnival Corporation & PLC to jest svake pojedinačne kompanije unutar nje. Vidi se kako se putnički kapacitet pojedinih kompanija u tom periodu mijenjao zbog prodaje ili kupnje novih brodova, dok je u drugim kompanijama on ostao nepromijenjen.

2.2. NORWEGIAN CRUISE LINE HOLDING

Norwegian Cruise Line Holdings je američka kompanija sa sjedištem na Bermudi. U potpunosti upravlja trima kompanijama kružnih putovanja; Norwegian Cruise Line, Oceania i Regent Seven Seas Cruises. Sa svojim podružnicama smatra se trećom najvećom kompanijom na tržištu, te imaju kombiniranu flotu od 28 brodova s kojom su u 2019. prevezli približno 2,7 milijuna putnika. Nastala je osnivanjem kompanije Norwegian Cruise Line 1966., a kroz 80.-e godine njezinom sastavu se pridružuju Royal Viking Line i Royal Star Line. 1999. godine dolazi pod vlasništvo Genting Hong Konga koji je poznatiji i pod svojim prvotnim imenom Star Cruises Limited kompanija koja je bila vodeća na tržištu krstarenja u Aziji. Nakon izlaska na burzu to jest javne ponude dionica 2013. dolazi do reorganizacije korporacije čime se Norwegian Cruise Line Holdingsu daje potpuno vlasništvo NCL-a. 2014. godine otkupljuju Oceania Cruises i Regent Seven Seas Cruises od njihove matične tvrtke Prestige Cruise Holdings.⁴

Slika 3 Kompanije unutar Norwegian Cruise Line Holdings

Izvor: preuzeto s <https://latteluxurynews.com/2019/10/17/organisational-enhancement-nclh-apac/norwegian-cruise-line-holding-logo/>

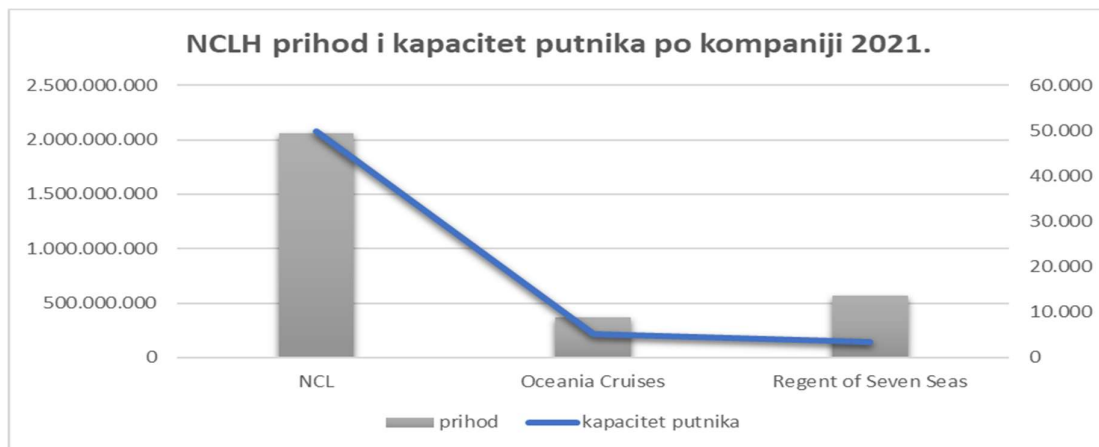
NCL kompaniju su 1966. osnovali Knut Kloster i Ted Arison pod nazivom Norwegian Caribbean Line. 1987. mijenja ime u svoje danas prepoznatljivo ime Norwegian Cruise Line. Smatra ih se najinovativnijom kompanijom jer su na tržištu

⁴ <https://www.nclhltd.com/brands>

predstavili puno prvijenaca poput toga da su prvi predstavili kupnju otoka i kombinirane paket aranžmane putovanja brodom i avionom. Također revolucionirali su industriju nudeći gostima mogućnost da sami dizajniraju svoje idealno putovanje bez uobičajenoga rasporeda zabave i formalnih pravila odijevanja tzv. *Freestyle*-krstarenje. Danas imaju flotu od 17 brodova, s kojim obilaze više od 300 destinacija.

Oceania Cruises američka kompanija sa sjedištem u Miamiu osnovana je 2002 godine. Orijentirana je na potrošače visoke platežne moći koji traže vrhunski gastronomski užitak i visoku kvalitetu usluge. Upravljaju sa 6 manjih luksuznijih brodova koji plove na više od 400 različitih destinacija.

Regent of Seven Seas slično kao i Oceania Cruises je također luksuzna američka kompanija sa sjedištem u Miamiu. Osnovana je 1992. spajanjem kompanija Radisson Cruises i Seven Seas Cruises.⁵ Prepoznatljivi su po malim luksuznim brodovima i po tome što su u njihovoj ponudi brodovi na kojima sve kabine imaju balkone. Plovidbu obavljaju sa svojih 5 Seven Seas brodova.

Graf 2 NCLH prihod i kapacitet putnika po kompaniji 2021.

Izvor: izradio student prema <https://cruisemarketwatch.com/> i <https://www.nclhld.com/>

U grafu 2 je prikazan prihod i kapacitet putnika NCLH korporacije. Evidentno je da je NCL kompanija s najvećim prihodom i putničkim kapacitetom. Iz grafa je vidljivo da je kompanija Regent of Seven Seas, iako ima nešto manji broj brodova s manjim kapacitetom, u određenu ruku luksuznija i profitabilnija u odnosu na Oceania Cruises.

⁵ <https://www.cruise critic.com/articles.cfm?ID=3073>

2.3. ROYAL CARRIBEAN GROUP

Royal Caribbean Group je američka grupacija kompanija za kružna putovanja koja je osnovana u Liberiji sa sjedištem u Miamiu, SAD. To je druga po veličini korporacija, odmah nakon Carnivala, a u svojem vlasništvu ima 3 kompanije te je pedesetpostotni vlasnik zajedničkog poduhvata kojim upravlja sa još 2 kompanije. Sastoji se od Royal Caribbean International, Celebrity Cruises i Silversea Cruises, uz to tu su još dvije kompanije čije vlasništvo dijele sa TUI AG njemačkim turoperatorom; TUI Cruises i Hapag-Lloyd Cruises. Danas upravljaju kružnim putovanjima na 50 brodova odnosno 64 broda, ako uključujemo i pothvat s TUI-om. Korporacije je nastala kad je Royal Caribbean Cruises Ltd. kupio Celebrity Cruises 1997.godine. RCG 2006. otkupljuje španjolsku kompaniju Pullmantur Cruises te se nakon toga kreće strelovito razvijati. Kroz godine u njihovom sastavu su se našle i kompanije Island Cruises, CDF Croisieres de France, SkySea Cruise Lines koje su u međuvremenu proglasile bankrot te kompanija Azamara Cruises koja sada posluje kao zasebna samostalna kompanija.⁶

Slika 4 Kompanije unutar Royal Caribbean Group

Izvor: preuzeto s <https://www.royalcaribbeangroup.com/>

Royal Caribbean International je kompanija koja je osnovana 1968.godine u Norveškoj kao Royal Caribbean Cruise Line (RCCL). Najveća je kompanija po broju brodova i putničkom kapacitetu na tržištu kružnih putovanja. Ciljana skupina potrošača su putnici srednje i visoke platežne moći koji žele svoj odmor pretvoriti u doživljaj zbog velikog broja različitih aktivnosti na brodu. Njihovih trenutačnih 26 brodova kojima posjećuju više od 1000 destinacija podijeljeno je u 6 klasa od kojih je najpoznatija Oasis klasa. Poznata je zbog toga što su to najveći kruzeri na svijetu čiji maksimalni kapaciteti

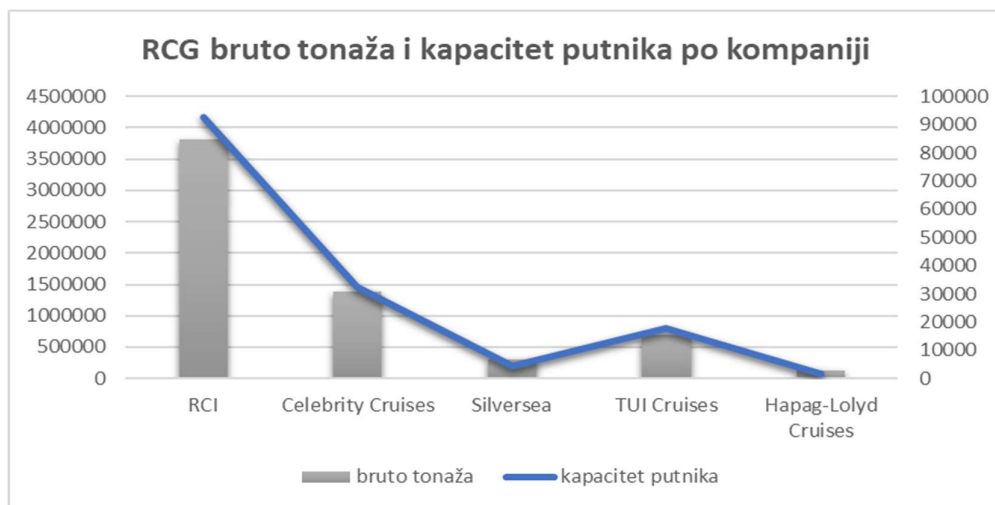
⁶<https://www.royalcaribbeangroup.com/businesses/>

prelaze 6500 putnika, te se također u toj klasi nalazi i Wonder of the Seas najveći putnički brod na svijetu po bruto tonaži.

Celebrity Cruises je američka kompanija koja je osnovala Chandris Grupa 1988. u Grčkoj te se 1997.-e spaja s RCCL-om. Kompanija je specijalizirana za putnike starije životne dobi i višeg cjenovnog razreda. 2001. su osnovali podbrand The Celebrity Expedition kojim nude cjelogodišnja ekspedicijska putovanja oko Galapagosa. U floti imaju 15 brodova kojima posjećuju svih 7 kontinenata.

Silversea Cruises je ultra luksuzna kompanija osnovana 1994.godine sa sjedištem u Monaku koju je Royal Caribbean Group otkupio 2020.-e. Poznata je po svojim manjim intimnijim brodovima zbog čega primaju manji broj putnika kojima je pružena individualizirana i visokokvalitetna usluga. Sa svojih 11 luksuznih brodova posjećuju više od 900 destinacija čime se ističu kao kompanija s najvećim brojem destinacija.

TUI Cruises i Hapag-Lloyd Cruises su njemačke kompanije kojima su ciljna skupina putnici s njemačkog govornog područja za koje se natječu s AIDA Cruises. Ove kompanije biraju putnici veće platežne moći. Treba naglasiti da je Hapag Lloyd za one koji više vole luksuznije i ekskluzivnije brodove na kojima je omjer između putnika i posade među najnižima. Taj omjer iznosi 1.36, što je i jedan od razloga zašto su jedini predstavnici s 5+ zvjezdica po Berlitzu. Flota TUI Cruises se sastoji od 7 brodova, a Hapag-Lloyda od 5 brodova.

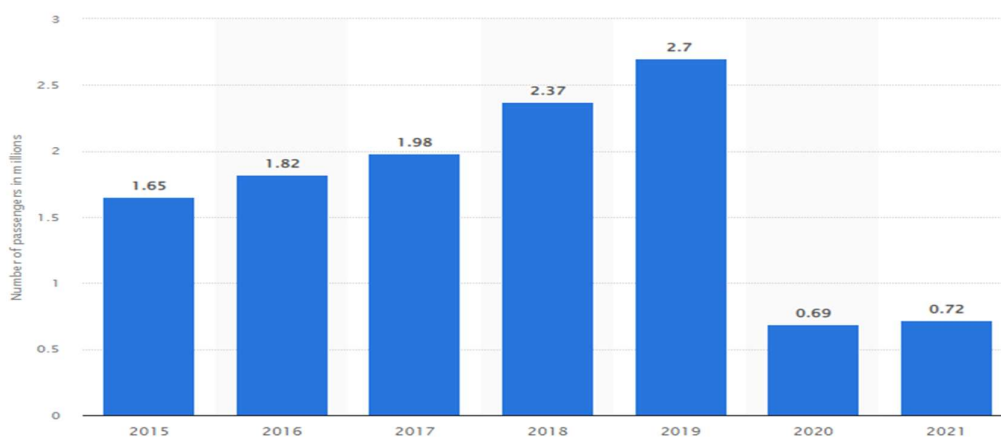
Graf 3 RCG bruto tonaža i kapacitet putnika po kompaniji

Izvor: izradio student prema <https://www.rclinvestor.com/financial-info/key-statistics/>

U grafu 3 se vidi značaj RCI kompanije čime se potvrđuje činjenica da su kompanija s najvećom bruto tonažom i kapacitetom putnika na cijelom tržištu. Također se lako može iščitati kakvu i koliku flotu ima pojedina kompanija.

2.4. MSC CRUISES

MSC Cruises je najveća privatna kompanija te 3. kompanija po postotku tržišta i broju brodova na tržištu kružnih putovanja. Sa sjedištem u Ženevi, Švicarska dio su MSC Group to jest švicarsko-talijanskog broderskog i logističkog konglomerata koji ujedno upravlja i najvećom kontejnerskom kompanijom na svijetu. Mediterranean Shipping Company je Gianluigi Aponte osnovao 1970. godine. 1988. godine MSC se odlučuje za ulazak na tržište kružnih putovanja kupnjom poznatog linijaša Monterreya, a godinu dana kasnije 1989.-e osnivaju neovisnu podružnicu u Napulju kupnjom Lauro Lines. Vodeći je lider na europskom, južnoameričkom, bliskoistočnom te južnoafričkom tržištu te ima snažnu prisutnost na sjevernoameričkom tržištu. Danas se njihova flota sastoji od 19 brodova, a do 2023. godine se očekuje povećanje flote na 23 broda. Do naslova najbrže razvijajuće kompanije na tržištu su došli i zbog razloga što su investirali preko 11,6 milijardi eura u periodu od 2014. do 2026. na novogradnje, privatne otoke i terminale.⁷

Slika 5 Broj prevezenih putnika MSC 2015.-2021.

Izvor: preuzeto s <https://www.statista.com/statistics/1096918/msc-cruises-passengers-numbers/>

⁷ <https://www.msccruises.com/en-gl/About-MS-C.aspx>

Uz nabrojane i analizirane korporacije i kompanije treba spomenuti i Genting Cruise Lines, Disney Cruise Line i Viking Cruises.

Genting Cruise Line iz Hong Konga je bitan operater kružnih putovanja na azijskom tržištu koji u svojem vlasništvu ima Crystal Cruises, Dream Cruises i Star Cruises. Osim toga Genting Cruise Line je u međuvremenu propao o čemu se govori u 4. poglavlju.

U profitabilnu industriju se uključio i medijski gigant Disney sa svojom Disney Cruise Line kompanijom koja ima tematska putovanja i brodove na kojima se pojavljuju poznati i voljeni Disneyjevi likovi.

Te švicarska kompanija Viking Cruises koja se razvila u ozbiljnu kompaniju na tržištu koja svoje poslovanje bazira na riječnoj ponudi.

3. DESTINACIJE BRODOVA ZA KRUŽNA PUTOVANJA

Brodovi za kružna putovanja danas osim što predstavljaju način prijevoza postaju i jedinstvena destinacija. Destinacijom kao takvom se može nazvati cijela država, regija, mjesto ili uže područje koje svojim geografskim položajem, prirodnim ljepotama, atrakcijama i kulturom privlači velik broj turista čime se stvara potražnja. Brodovi za krstarenja rasprostranjeni su po cijelom svijetu, a odabir destinacije i područja plovidbe uvelike ovisi o vremenskim prilikama i klimatskoj zoni u kojoj se ona nalazi. S obzirom na područje plovidbe razlikujemo oceanska, riječna i obalna kružna putovanja te ekspedicijska i istraživačka putovanja. Destinacija i različitih itinerara ima nekoliko tisuća, a prema *CruiseMapperu* postoji 2,219 luka ticanja od čega je 587 na rijekama, a 1,632 na morima.⁸ Treba napomenuti da su putovanja rijekama postala vrlo aktualna i to prvenstveno na europskom kontinentu na kojemu rijeka Dunav omogućava putovanje u čak 10 zemalja.⁹

Prema podacima prikupljenima od strane organizacije CLIA (engl. *Cruise Line International Association*) napravljen je grafički prikaz udjela vodećih svjetskih destinacija u industriji kružnih putovanja. CLIA djeluje kao trgovačko udruženje operatera kružnih putovanja. Pruža ujedinjeni glas te je vodeći autoritet u globalnoj industriji kruzera. Predstavlja 95% svjetskih kapaciteta za prekooceanska krstarenja, te preko 54 000 putničkih agenata i 15 000 najvećih svjetskih putničkih agencija.¹⁰

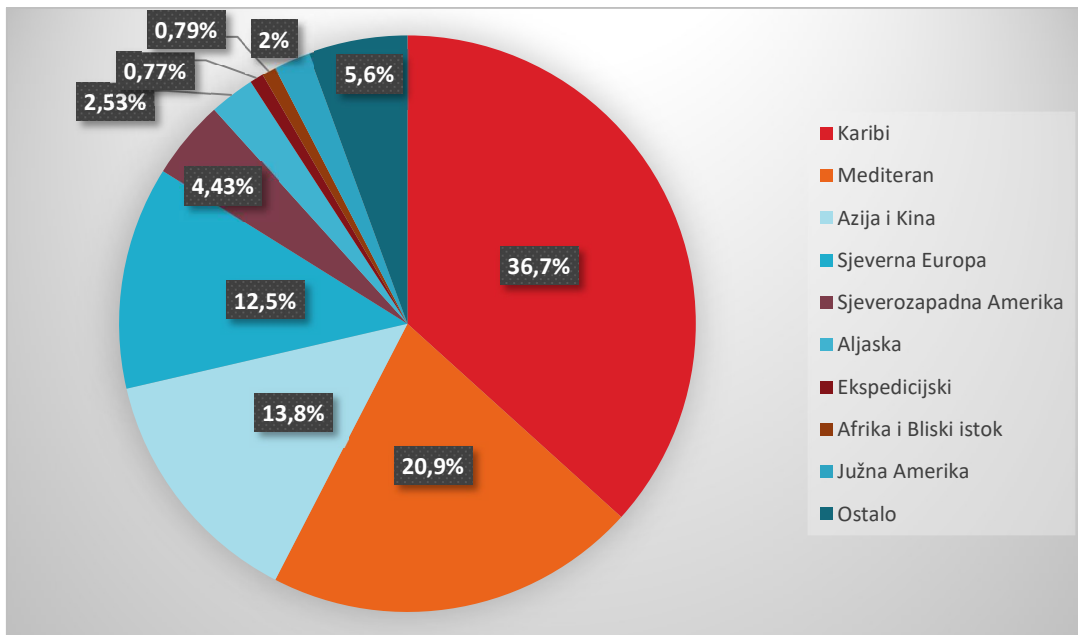
Regije prema kojima je CLIA podijelila destinacije kružnih putovanja i po redoslijedu posjećenosti su; Karibi-Bahami-Bermuda, srednji i zapadni Mediteran, Azija i Kina, sjeverna Europa, istočni Mediteran, sjeverozapadna obala Sjeverne Amerike, Baltik, Kanarsko otočje, Aljaska, Panamski kanal-Južna Amerika, ostalo, Afrika i Bliski istok, istraživačke destinacije, transatlantska putovanja i krstarenja oko svijeta te najmanje posjećena destinacija u 2021. područje Australije, Novog Zelanda i Pacifika.¹¹

⁸ <https://www.cruisemummy.co.uk/cruise-industry-statistics-facts/>

⁹ <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/cruise-market-report>

¹⁰ <https://cruising.org/en/about-the-industry/about-clia>

¹¹ <https://cruising.org/en-gb/news-and-research/research/2022/july/clia-global-passenger-report-2021>

Graf 4 Udjeli vodećih destinacija na kružnim putovanjima za 2021.

Izvor: izradio student prema: <https://cruising.org/en-gb/news-and-research/research/2022/july/cia-global-passenger-report-2021> (pristupljeno 10.8.2022.)

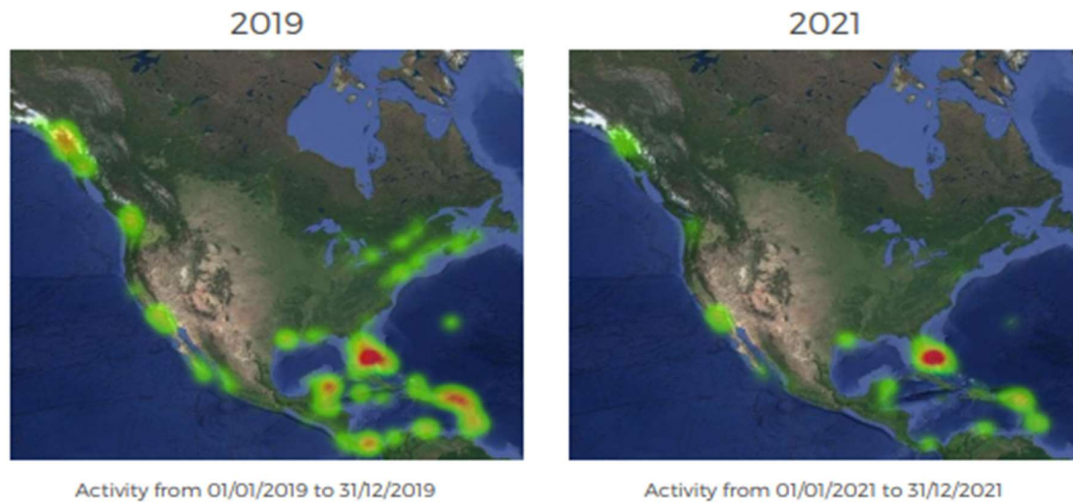
Prema podacima iz grafa 4 zaključuje se da je područje Karipskog otočja najposjećenija destinacija sa 36,7% udjela na tržištu. Na drugoj poziciji po posjećenosti se nalazi Mediteran s 20,9%, a slijede ga područje Azije i Kine te Sjeverne Europe sa udjelima od 13,8% odnosno 12,5%. Budući da se najposjećenije destinacije nalaze na dvama kontinentima; Sjevernoj Americi i Europi, ta su tržišta podrobnije obrađena u sljedećim poglavljima. Unatoč tome, valja spomenuti da se smatra da će azijske destinacije u nadolazećim godinama imati najveći porast posjetitelja zbog ne tako davnog masovnijeg otvaranja tržišta.¹²

3.1. SJEVERNA AMERIKA

Sjeverna Amerika se izdvaja kao najveće tržište za kružna putovanja na svijetu, što proizlazi iz činjenice da je najviše putnika na kruzerima iz Sjeverne Amerike to jest prvenstveno Sjedinjenih Američkih Država. Interesantan je podatak da je četvrtina državljana SAD-a, države koja broji 330 milijuna ljudi, barem jednom u svom životu bilo

¹² <https://www.viewresearch.com/industry-analysis/cruise-market-report>

na kružnom putovanju.¹³ Samo u 2019. 14 milijuna Amerikanaca, što čini polovinu svih putnika, je putovala kruzerom, a taj broj je pao na 2 milijuna u 2021.-oj.¹⁴

Slika 6 Prikaz aktivnosti kruzera u Sjevernoj Americi 2019. i 2021.

Izvor: preuzeto s [://www.cruise-ship-industry.com/wp-content/uploads/2022/04/ICSI-USA-Special-Report-Apr-22-18.pdf](http://www.cruise-ship-industry.com/wp-content/uploads/2022/04/ICSI-USA-Special-Report-Apr-22-18.pdf)

Sjeverna Amerika ima raznovrstan i mnogobrojan izbor putovanja od kojih se navodi uvijek popularno Karipsko otočje i Aljaska, koja je kroz godine osvajala naslov najbolje destinacije na svijetu. Osim navedenih treba spomenuti i putovanje sjeveroistočnom obalom kontinenta s ukrajnim lukama poput New Yorka i Bostona, te turu zapadne obale do Meksika uz koju se vezuje i krstarenje Havajskim otočjem.¹⁵ Razvijenosti ovog područja pomoglo je to što su moderna kružna putovanja započela na ovim destinacijama, te su se najveće kompanije i osnovale u SAD-u.

3.1.1. Aljaska

Aljaska je poluotok na sjeverozapadnom dijelu kontinenta. Najveća je američka savezna država, a Amerikanci su je otkupili od Carske Rusije 1867.-e. U svijetu je poznata kao zemlja snijega i leda s velikim zalihama nafte, zemnog plina i ruda, a ističe se i svojim prirodnim ljepotama zbog velikog broja fjordova, glečera i endemskih životinjskih vrsta. Osim po svojim ljepotama u pomorskoj industriji posebna je i po tome što ima rigorozne

¹³ <https://highseascruising.com/shocking-cruise-ship-facts-and-figures/>

¹⁴ https://www.statista.com/topics/8226/cruise-industry-in-the-united-states/#topicHeader__wrapper

¹⁵ Peručić, Doris, *Crusing – turizam, Razvoj, strategije i ključni nositelji*, Sveučilište u Dubrovniku, 2013.p. 53

ekološke regulacije i ograničenja u ispuštanju ispušnih plinova iz razloga što se na Aljasci nalazi 8 nacionalnih parkova te nekoliko ekoloških rezervata. Zbog otežanih klimatskih uvjeta brodovi za kružna putovanja ovdje plove sezonski i to u periodu od svibnja do prve polovice listopada.¹⁶ Najčešće luke ukrcaja za krstarenja Aljaskom su Vancouver, Seattle i San Francisco. Na ovo područje i samu destinaciju je pandemija COVID-19 imala posebno velik utjecaj iz razloga što je većina manjih aljaških gradova isključivo ovisilo o putnicima s kruzera.

3.1.2. Karibi

Karibi ili povijesno poznati kao Zapadnoindijski otoci ili Antili su geografsko područje koje je omeđeno Meksičkim zaljevom, Floridskim prolazom, Atlantskim oceanom te obalom južnoameričkog kontinenta. Od početka razvoja industrije kružnih putovanja pa sve do danas su vodeća regija u svijetu po broju putnika, a rekordne 2019. godine taj broj je iznosio 11 milijuna i 983 tisuće putnika.¹⁷ Takav položaj na tržištu ova destinacija prvotno duguje blizini najvećem tržištu (američkom) i toploj klimi čime je omogućeno cjelogodišnje krstarenje brojnim zanimljivim i atraktivnim otocima kojih ima više od 7000. Budući da se regija sastoji od 13 suverenih zemalja i 12 neovisnih teritorija cijelo područje je prožeto različitom kolonijalnom poviješću, kulturom i jedinstvenošću što dodatno pobuđuje znatiželju putnika. Regija se dijeli na sljedeće subregije; istočni Karibi, Bahami, zapadni Karibi i južni Karibi;

- Istočni Karibi; Američki Djevičanski Otoci, Britanski Djevičanski Otoci, Dominika, Barbados, Sveta Lucija, Sveti Vincent i Grenadini, Sveti Kristofor i Nevis, Grenada itd.
- Zapadni Karibi; Kajmansko otočje, Jamajka, Kuba, poluotoci Florida i Yukatan, Haiti, Dominikanska Republika i Puerto Rico
- Južni Karibi; Aruba, Bonaire, Curacao, Trinidad i Tobago, također se znaju ubrajati i zemlje Srednje Amerike; Belize, Honduras, Kostarika, Panama, Nikaragva, i Južne Amerike; Kolumbija i Venezuela.
- Bahami¹⁸

¹⁶ Peručić, Doris, *Cruising – turizam, Razvoj, strategije i ključni nositelji*, Sveučilište u Dubrovniku, 2013.p. 53

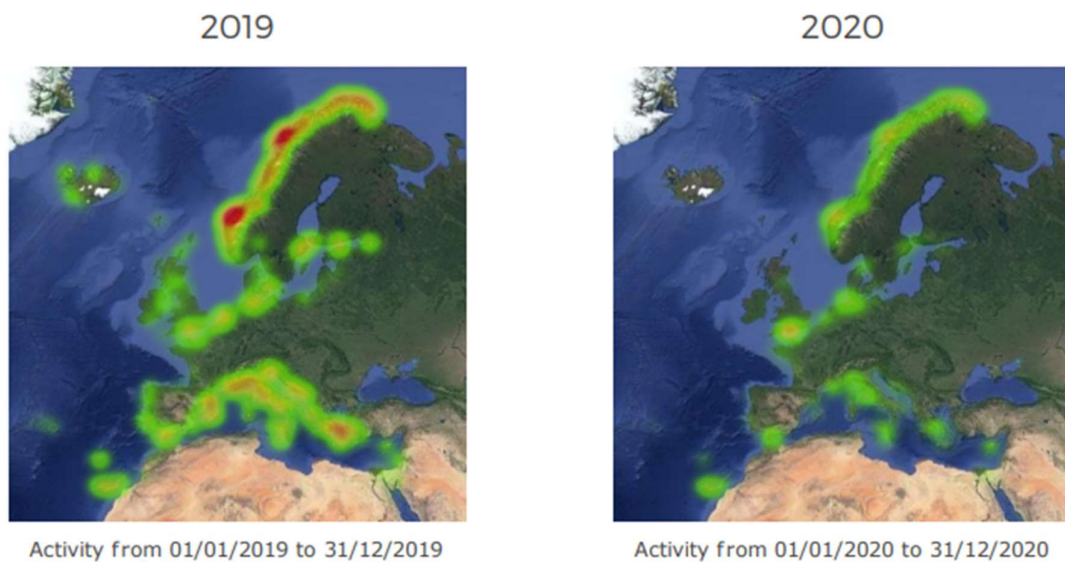
¹⁷ <https://cruising.org/en-gb/news-and-research/research/2022/july/clia-global-passenger-report-2021>

¹⁸ Peručić, Doris, *Cruising – turizam, Razvoj, strategije i ključni nositelji*, Sveučilište u Dubrovniku, 2013.p. 52,53

Najčešće luke ukrcaja putnika za krstarenje Karibima su redom; Miami, Port Everglades, Port Canaveral i Fort Lauderdale, a luke ticanja su; Nassau, Cozumel, Cancun, Grand Cayman i tako dalje. O veličini i važnosti ovi regije govori i činjenica da skoro polovina itinerara brodova za kružna putovanja kreće s Floride.¹⁹

3.2. EUROPA

Europsko tržište je druga najpopularnija i najposjećenija regija na kružnim putovanjima, odmah nakon sjevernoameričkog tržišta. Europska regija je uvelike zanimljiva svjetskim putnicima iz razloga što se u relativno kratko vrijeme može posjetiti velik broj različitih zemalja od kojih svaka od njih ima sebi specifičnu povijest, kulturu, običaje i prirodne ljepote. 7,2 milijuna putnika s kruzera je posjetilo europski kontinent rekordne 2019.godine, a u 2021. godini broj posjetitelja opada na 1,7 milijuna putnika.²⁰

Slika 7 Prikaz aktivnosti kruzera u Europi 2019. i 2020.

Izvor: preuzeto s <https://www.cruise-ship-industry.com/wp-content/uploads/2022/08/ICSI-Germany-Special-Report-June-22-web-2.pdf>

Od europskih putnika najveća tržišta su njemačko, britansko, talijansko, francusko i španjolsko. CLIA europski prostor dijeli na 5 karakterističnih destinacija, a to su; srednji i zapadni Mediteran, Sjeverna Europa, istočni Mediteran, Baltik te Kanari. Kompanije koje su se najviše probile na europskom tržištu su Costa Cruises, AIDA Cruises i P&O Cruises, te RCI, NCL i MSC.

¹⁹ <https://highseascruising.com/shocking-cruise-ship-facts-and-figures/>

²⁰ <https://cruising.org/en-gb/news-and-research/research/2022/july/clia-global-passenger-report-2021>

3.2.1. Mediteran

Mediteran je vodeća europska regija za kružna putovanja te je druga po redu najposjećenija svjetska destinacija koju je u 2019. godini posjetilo više od 4,4 milijuna, te oko 995 tisuća putnika u 2021. godini. Veliku posjećenost Mediteran prvotno duguje povoljnom i strateškom geografskom položaju koji ga smješta između tri kontinenta; Europa, Azija i Afrika, te velikom broju država koje ga okružuju. MedCruise navodi da se ni na jednom ovako relativno malom području ne može naći toliko raznovrsnih kultura s dugogodišnjom poviješću kao na Mediteranu.²¹ Osnovna podjela mediteranske regije na tržištu kružnih putovanja je na zapadni i istočni Mediteran čime Apeninski poluotok služi kao prirodna granica. Uz tu uobičajenu podjelu literatura i turistička ponuda jasno odjeljuju još dvije subregije: Jadran i Crno more.

Do pred nekoliko godina na Mediteranu se plovilo skoro pa isključivo sezonski i to u periodu od travnja do listopada, a sada je uobičajena pojava postala da europski operateri putovanja zadržavaju svoje brodove u Mediteranu tijekom cijele godine. Najposjećenije zemlje Mediterana su; Italija, Španjolska, Grčka i Francuska.

Tablica 1 Najposjećenije luke Mediterana 2019.-2021.

Luka	Putnička aktivnost		
	2019.	2020.	2021.
Barcelona	3,137,918,	203,855	520,854
Civitavecchia	2,652,156	206,967	519,060
Palma de Mallorca	2,207,804	156,757	344,569
Marsej	1,865,918	123,604	351,887
Venecija	1,603,516	5,653	29,115
Genova	1,349,370	131,121	416,386

Izvor: izradio student prema: https://europe.cruising.org/wp-content/uploads/2022/07/RisposteTurismo_forCLIA_Trends_and-perspectives_-_EuroMed_cruise_tourism_2022Ed.pdf

U tablici 1 su prikazane najposjećenije luke u periodu 2019.-2021. te se jasno može iščitati kako se trendovi mijenjaju i kako je politika primjerice grada Venecije utjecala na posjećenost putnika s kruzera.

²¹ <https://www.medcruise.com/cruise-the-mediterranean>

3.2.2. Sjeverna Europa

Sjeverna Europa je četvrta najposjećenija svjetska regija za kružna putovanja koju je u 2019. godini posjetilo približno 2,3 milijuna putnika te nešto više od 550 tisuća ljudi u 2021.²² Iako zemljopisno gledano sjeverna Europa ima određeno značenje, na tržištu kružnih putovanja se uz nju stavlja i zapadna obala Europe te Baltik. Veliku posjećenost ova regija duguje unikatnim norveškim fjordovima, izvrsnoj gastronomskoj ponudi te specifičnoj arhitekturi i brojnim spomenicima kojih ima gdje god putnici zakoračili.

Sezona krstarenja u sjevernoj Europi je svakako kraća zbog klimatskih uvjeta te traje od kraja mjeseca svibnja do početka rujna.²³ Najposjećenije zemlje su Ujedinjeno Kraljevstvo, Norveška, Švedska i Danska.

Tablica 2 Najposjećenije luke sjeverne Europe 2019.-2021.

Putnička aktivnost			
Luka	2019.	2020.	2021.
Southampton	1,807,000	80,331	608,951
Kopenhagen	940,000	0	30,000
Hamburg	810,000	76,000	112,000
Kiel	803,000	N/A	288,217
Stockholm	656,433	19,875	231,722

Izvor: izradio student prema https://europe.cruising.org/wp-content/uploads/2022/07/RisposteTurismo_forCLIA_Trends_and-perspectives_-_EuroMed_cruise_tourism_2022Ed.pdf

U tablici 2 su prikazane najposjećenije luke ove europske regije kojom se potvrđuje da je Southampton najveća luka za kružna putovanja sjeverozapadne Europe koji je i u povijesti pomorstva poznat kao polazišna luka natjecanja za Plavu vrpcu. Također vidi se kako su neke luke preuzele vodstvo nad drugima zbog pandemije COVID-19 i politike zemalja.

²² <https://cruising.org/en-gb/news-and-research/research/2022/july/cli-global-passenger-report-2021>

²³ Peručić, Doris, Crusing – turizam, Razvoj, strategije i ključni nositelji, Sveučilište u Dubrovniku, 2013 p.

4. UTJECAJ COVID-19 PANDEMIJE

2020. godina je trebala biti rekordna godina u kojoj je kruzerima trebalo biti prevezeno 32 milijuna putnika, što je skoro pa dvostruko više u usporedbi s 2009.-om godinom u kojoj je prevezeno 17,8 milijuna putnika. Budući da je svijet zadesila pandemija virusa COVID-19 kruzeri su postali medijski poznati zbog čestog izbijanja epidemije na njima. U ožujku 2020. godine industrija kružnih putovanja je bila primorana prestati s poslovanjem.

U modernim vremenima se još nikada nije dogodilo da se jedna cijela industrija poput ove morala zaustaviti na globalnoj razini. Nije im pružena mogućnost kao avioprijevoznicima, kinodvoranama i trgovačkim centrima da nastave s poslovanjem u smanjenom kapacitetu s određenim zaštitnim mjerama ili na određenim geografskim područjima, već su svi brodovi svih kompanija prestali primati putnike i ploviti.

Kruzeri su čak bili nazivani i plutajućim petrijevim zdjelicama iz razloga što su navodno pružali savršene uvjete za širenje virusa poput; korištenja istih zajedničkih zatvorenih prostora i činjenice da se na brodu nalazi velika koncentracija ljudi.²⁴ Za industriju kojoj je prijeko potrebno održavati svoju sjajnu javnu sliku ovo je predstavljalo marketinšku katastrofu enormnog razmjera koja bi mogla ostaviti dugotrajnu sliku. U prilog tome govori i podatak New York Timesa da je kompanija Norwegian Cruise Lines potrošila 7,6 milijuna dolara više na digitalne reklame u periodu od siječnja do ožujka u 2020. godini u odnosu na isti taj period u 2019. godini.²⁵

Industriji kružnih putovanja ovo nije prvi put da se našla pred preprekama širenja zaraze na brodovima jer su se u skorijoj povijesti više puta događale situacije u kojima je dolazilo do širenja bolesti poput; norovirusa, *Escherichie Coli*, ptičje i svinjske gripe. Unatoč tome industrija se našla pred nikad ranije viđenim izazovom koji ju je doslovce bacio na koljena. Morali su preživjeti kao industrija bez ikakve dobiti, bez putnika na svojim brodovima, sa malo ili nimalo pomoći vladajućih organizacija i država. Pokazalo se da utjecaj pandemije COVID-19 neće imati samo privremeni učinak već je primorala cijelu industriju da se promijeni.

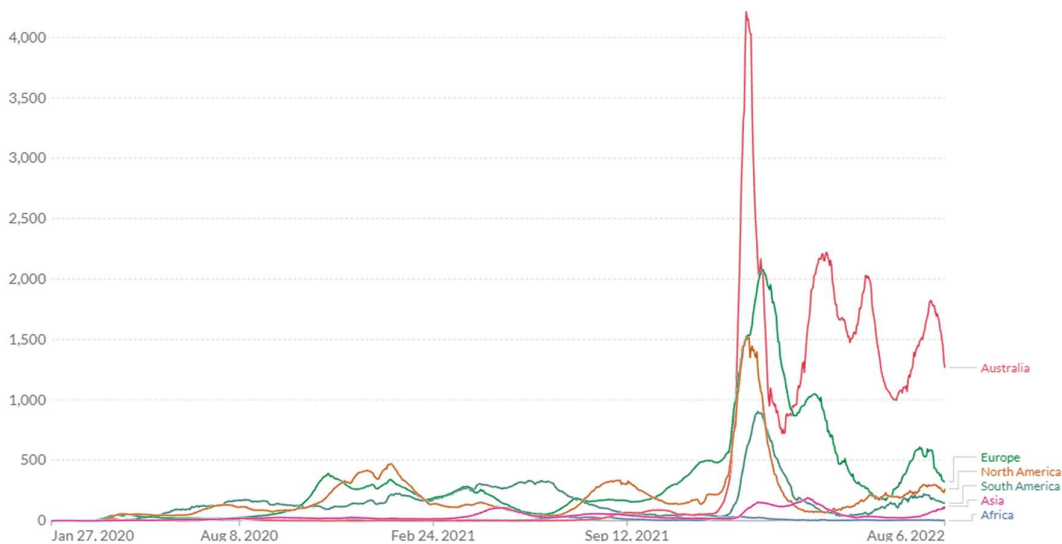
²⁴ <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/covid-cruise-ships-blumenthal-twitter-b1983479.html>

²⁵ <https://www.nytimes.com/2021/07/28/travel/cruise-industry-comeback.html>

4.1. COVID-19 I POČETAK PROBLEMA

Koronavirusna bolest 2019. ili ti ga COVID-19 je virusna bolest koju uzrokuje koronavirus SARS-CoV-2 (eng. *Severe acute respiratory syndrome coronavirus*). Bolest koja se krajem 2019. godine pojavila u Wuhanu, u kineskoj provinciji Hubei te je u prosincu iste godine i službeno potvrđena. To je bolest dišnog sustava koja se prepoznaje po simptomima: povišene temperature, kašlja, umora, nedostatka daha i bolova u mišićima, a može dovesti do teške upale pluća. Prenosi se kapljično, a vrijeme inkubacije to jest pojave prvih simptoma može iznositi između jednog do 14 dana, s prosjekom od 5 dana.

Do datuma 5. kolovoza 2022. globalno od pandemije COVID-19 je oboljelo 579,092,623 ljudi od čega je uslijed posljedica zaraze preminulo 6,507,556 osoba.²⁶ 11. ožujka 2020. godine Svjetska zdravstvena organizacija (*World Health Organization- WHO*) proglašava prethodnu epidemiju pandemijom zbog alarmantne brzine širenja i ozbiljnosti bolesti te je to prva pandemija nakon pandemije svinjske gripe iz 2009.-e.²⁷ Zbog svoje visoke stope zaraze postaje još i opasnija u zatvorenim prostorima poput bolnica, zatvora, crkvi i svakako brodova za kružna putovanja.

Slika 8 Broj dnevno novo potvrđenih slučajeva na milijun ljudi

Izvor: preuzeto s <https://ourworldindata.org/covid-cases> pristupljeno 7. kolovoza 2022.

²⁶ <https://covid19.who.int/>

²⁷ https://hr.wikipedia.org/wiki/Pandemija_COVID-19

Problemi za industriju krucera su započeli 25. siječnja 2020. kada je jedan stariji putnik koji se iskrcao s broda Diamond Princess u Hong Kongu dobio pozitivan test na coronavirus. Uslijed toga 3700 putnika i članova posade se našlo u četrnaest dana dugoj karanteni u Yokohami, Japanu koja se na kraju odužila na skoro mjesec dana. Više od 700 ljudi se ispostavilo zaraženima od čega je od posljedica zaraze preminulo 14 ljudi.²⁸ Time je ovaj brod u to vrijeme postao mjestom najvećeg izbijanja epidemije izvan Kine u kojoj je originalno epidemija i započela.²⁹ Operatori krstarenja nisu bili pripremljeni za ovakvo nešto te je Diamond Princess bio samo početak.

Nakon toga novinske članke je punio brod Ruby Princess koji se našao u karanteni u Australiji na kojem se zarazilo više od 850 ljudi te su 22 osobe izgubile život. Tisuće putnika i članova posade koji su bili na brodu koji je bio vezan u luci morali su biti zatvoreni u svojim kabinama te su ti ljudi pri iskrcaju na kopno bili tretirani kao biološke opasnosti. Unatoč činjenici da je zaraza na brodu Ruby Princess neslavni rekorder po broju zaraženih, znanstvena literatura se više koncentrirala na proširenje zaraze na brodu Diamond Princess. To je tako zato što je to bio prvi slučaj te i jedini slučaj u kojemu se moglo pratiti podrijetlo i razvoj zaraze. Oba broda su u vlasništvu kompanije Princess Cruises, što je dovelo do nepoželjne medijske pažnje njihovoj matičnoj kompaniji Carnival Corporation.

14. ožujka 2020. američki Centar za kontrolu zaraze i prevenciju(engl. *Center for Disease Control and Prevention - CDC*) je izdao *No-Sail Order* to jest zabranu plovidbe svim američkim brodovima za kružna putovanja te je savjetovao svojim sunarodnjacima da izbjegavaju putovanja krucerima.³⁰ Između 9. i 26. ožujka sve glavne kompanije na tržištu su svojevrijem i privremeno obustavile plovidbu kako bi izbjegle zarazu na svojim brodovima, a također i zbog iznenadnog pada potražnje. Tim potezom je ova industrija bila jedna od prvih industrija koja je privremeno zaustavila komercijalne operacije radi dobiti javnog zdravlja. Originalno pauza je trebala trajati 30 dana kako bi medijska pozornost povezana uz širenje coronavirusa na krucerima popustila. Jedan od razloga zašto su se operateri odlučili na takvu odluku je taj što su htjeli spasiti sezonu na Mediteranu. Budući da se to dogodilo u ožujku, većina globalne flote brodova za kružna putovanja se

²⁸ https://journals.viamedica.pl/international_maritime_health/article/view/IMH.2020.0003/50489

²⁹ <https://journals.openedition.org/etudescaribeennes/20047>

³⁰ <https://www.cdc.gov/>

nalazila na Karibima jer je tada tamo vrhunac sezone prije nego što bi se zaputili preko Atlantika u Mediteran za ljetnu sezonu. Nakon toga CDC 9. travnja produljuje suspenziju plovidbe na još 100 dana čime je pokazano da ovo nije biti kratkotrajni zastoj.

Tablica 3 Datumi obustave plovidbe većine kompanija

Datum obustave plovidbe	Brodovlasnik
9. ožujak	Costa Cruises
12. ožujak	Princess Cruises, Viking Cruises
13. ožujak	Azamara Cruises, Celebrity Cruises, Holland America Line, Silversea Cruises
14. ožujak	AIDA Cruises, Carnival Cruise Line, Crystal Cruises, Cunard, Disney Cruise Line, MSC Cruises, Norwegian Cruise Line, P&O Cruises, Seabourn Cruises
15. ožujak	Oceania Cruises, Ponant Cruises, Pullmantur, Royal Caribbean
16. ožujak	Lindbad Expeditions
18. ožujak	Hapag-Lloyd Cruises
23. ožujak	TUI Cruises, UnCruise Adventures
26. ožujak	Virgin Voyages

Izvor: izradio student prema <https://journals.openedition.org/etudescaribeennes/20047>

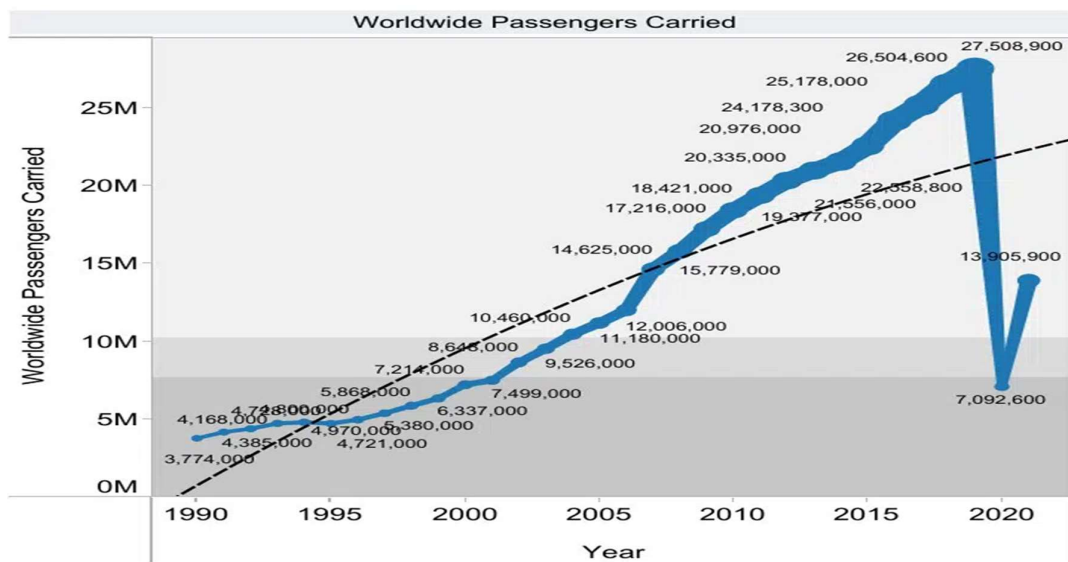
U tablici 3 su prikazani datumi kad su pojedine kompanije prestale primati nove putnike. Također zanimljiva je i činjenica da je na dan kada je Svjetska Zdravstvena Organizacija proglasila pandemiju globalno bilo zaraženo 125 tisuća ljudi, a na dan kad je posljednji brodovlasnik obustavio plovidbu broj zaraženih bio četiri puta veći te je iznosio 529 tisuća ljudi.³¹ Kao rezultat svega toga uslijedili su mjeseci otkazivanja putovanja, brodova u karantenama, zatvaranja luka te finalno i zabrane uplovljavanja kruzerima u određene zemlje i luke, primarno na područjima jugoistočne Azije, Europe i Kariba. Samo do svibnja 2020. preko 40 brodova je izvijestilo o izbijanju zaraze na njima.³²

³¹ <https://journals.openedition.org/etudescaribeennes/20047>

³² <https://theaseanpost.com/article/cruise-industry-sinking-pandemic>

4.2. EKONOMSKI UTJECAJ

Činilo se da ništa ne može zaustaviti ovakav rast industrije u kojoj se broj putnika svakih 10 godina praktički dvostruko povećao. Industrija kružnih putovanja je do 2019. bila najbrže rastući sektor na tržištu turističkih putovanja s kontinuiranim godišnjim rastom broja putnika od 6,6% godišnje i to od 1990. godine.³³ Taj kontinuirani rast se lako može vidjeti na slici 9. Prema podacima CLIA-e u 2019. godini prevezeno je 29,7 milijuna putnika, a industrija je pridonijela sa 154,5 milijardi dolara u ekonomskoj aktivnosti te je podupirala 1,166,000 poslova koji su usko povezani s tim sektorom. U 2020. godini ekonomska aktivnost opada za 59% to jest na 63 milijarde dolara, a broj zaposlenih u sektoru pada za 51% na 576 tisuća zaposlenih. Čak postoji i pretpostavka da je više od 700 000 ljudi u industriji izgubilo svoje poslove zbog pandemije.³⁴

Slika 9 Broj prevezenih putnika na kružnim putovanjima

Izvor: preuzeto s <https://cruisemarketwatch.com/growth>

O ozbiljnosti situacije govori i podatak da jedan dan suspenzije plovidbe u SAD-u uzrokuje približan gubitak od 110 milijuna dolara ekonomske aktivnosti i oko tisuću poslova Amerikanaca.³⁵ Inače u ovoj industriji dva glavna izvora zarade su; prodaja karata za putovanja te trošenje putnika na brodu poput doplata za konzumiranje alkoholnih pića, spa tretmani te ekskurzije. Opće poznato je da što je veći brod to mu je veća i zarada, a

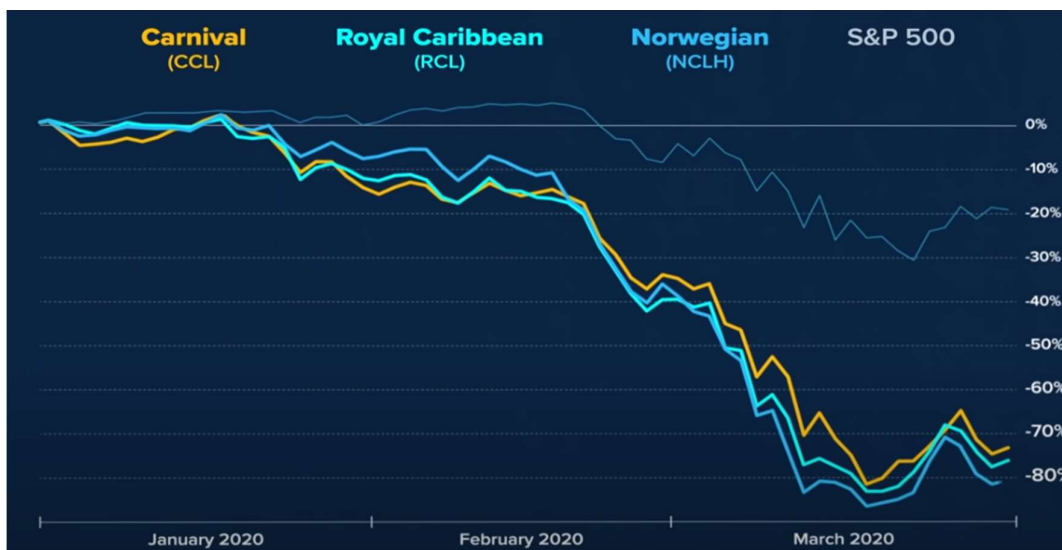
³³ <https://cruisemarketwatch.com/growth/>

³⁴ <https://cruising.org/en/news-and-research/research/2022/january/state-of-the-cruise-industry-outlook-2022>

³⁵ <https://cruising.org/en/news-and-research/research/2022/january/state-of-the-cruise-industry-outlook-2022>

današnji mega kruzeri mogu generirati i do 10 milijuna dolara u dobiti u jednodnevnom putovanju. Doba bez prihoda pojedine kompanije su mogle preživjeti iz razloga što su prije COVID pandemije bile izrazito profitabilne, zato što ova industrija rapidno raste i akumulira velike dobiti dok je globalna ekonomija dobra, kada nije i ona pati. Tri najveće korporacije ostvarile su gotovo 6 milijardi dolara kao zajednički profit u 2019. godini.³⁶

Neki od razloga da ove kompanije imaju ovako velike prihode su to što mogu zapošljavati ljude s globalne burze rada zbog čega mogu postavljati niske plaće i zato što imaju niske ili nikakve troškove poreza. To sve im omogućuje postavljanje sjedišta svojih kompanija u takozvane porezne oaze, ujedno i zbog toga SAD nije htio pružiti financijsku pomoć "američkim" kompanijama. Na primjer samo Carnival Corporation je prije COVID-19 pandemije imao profit od otprilike 3 milijarde dolara, ali praktički ne plaćaju nikakve troškove poreza na prihod zato što im je sjedište u Panami, dok je Royal Caribbean liberijska korporacija, a Norwegian Cruise Line bermudska korporacija. Carnival Corporation je samo u četvrtom kvartalu 2020.godine imala gubitak od 2,2 milijarde dolara, čime je gubitak Carnivala samo u 2020. iznosio više od 10 milijardi dolara.³⁷

Slika 10 Prikaz pada dionica 3 najveće korporacije

Izvor: preuzeto s <https://www.youtube.com/watch?v=uDiR4Qm4O-w&list=PLS98czK6U4g4VOUjYcOKrdrOVgDsoMoLS&index=21&t=223s>

Na slici 10 je prikazan pad vrijednosti dionica 3 najveće korporacije na tržištu kružnih putovanja povodom obustave plovidbe u ožujku 2020 koji je iznosio i do 80%.

³⁶ <https://www.cruisemapper.com/coronavirus#ships>

³⁷ <https://www.cruisemapper.com/coronavirus#ships>

4.3. FINANCIJSKI I LOGISTIČKI PROBLEMI

Zbog obustave plovidbe 2020. godine kompanije su se našle u različitim financijskim i logističkim problemima koje do sada nisu imali. Prvo su pod hitno trebale smanjiti svoje mjesečne troškove. Primjerice Carnival Corporation je imao mjesečne troškove za flotu bez plovidbe od 650 milijuna dolara, dok je RCG imao oko 270 milijuna dolara.³⁸ Smanjivanje troškova su ostvarile tako što su masovno davali otkaze zaposlenima i na kopnu i na brodu, postavljanjem brodova u raspremu te finalno i prodajom vlastitih brodova. Pojam raspreme se definira kao boravak broda privremeno stavljenog izvan službe u luci, na vezu ili na sidrištu.³⁹ To nije neuobičajeno u ovoj industriji jer se to radi s brodovima koji plove samo sezonski, na primjer u Mediteranu. Cilj raspreme je smanjenje troškova, a razlikujemo topli i hladni pogon.

Kad se brod postavi u topli pogon to znači da se zadržava veći broj posade te rade pomoćni strojevi ili generatori za proizvodnju struje. Brod koji je u tom trenutku izvan službe je spreman u kratkom vremenskom periodu ponovno započeti s poslovnim operacijama. S druge strane hladni pogonom se smatra gašenje svih strojeva i uređaja, a posada često uopće ni ne bude na brodu dok je brod usidren ili vezan na sigurnoj poziciji i čeka ponovno zaposlenje.⁴⁰

Drugi problem s kojim su se kompanije susrele je repatrijacija velikog broja posade nakon iskrcaja zadnjih putnika s brodova. Budući da je prvotno mišljenje bilo da će ovo biti samo kratkotrajni zastoj kompanije su odlučile zadržati većinu posadu na brodu. Nakon nekog vremena situacija s Covidom se počela eksponencijalno pogoršavati te je u vrlo kratkom periodu u SAD-u odlučeno da je zaposlenicima brodova za kružna putovanja zabranjeno putovati javnim prijevozom i komercijalnim letovima radi moguće zaraze pučanstva. To je značilo da se članove posade koji su se uopće mogli iskrcati na kopno, to jest one bez ili s blagim simptomima trebalo vratiti kućama privatnim charter letovima ili drugim privatnim prijevozom. U travnju 2020. smatralo se da je više od 100 tisuća članova posade ostalo "zarobljeno" na brodovima bez mogućnosti pristajanja uz obalu.⁴¹ Iz tog razloga velik broj posade je vraćen kući brodovima kompanija koje su zaputili u različite

³⁸ <https://www.cruisemapper.com/coronavirus#ships>

³⁹ http://www.csamarenostrom.hr/userfiles/files/dogadjanja/4%20%20Rasprema%20,%20Split%2011_%20ve ljace%202016.pdf

⁴⁰ <https://www.cruisemapper.com/coronavirus#ships>

⁴¹ <https://cruising.org/en/news-and-research/research/2022/january/state-of-the-cruise-industry-outlook-2022>

dijelove svijeta s posadom s tog područja. Prema američkoj obalnoj straži 4. travnja u ili u blizini teritorijalnog mora SAD-a se nalazilo 114 kruzera na kojima je bila uglavnom posada i to oko 93 000 osoba.⁴²

Također kompanije su zadesili i visoki troškovi zbog otkazivanja i refundacija putovanja te troškovi vezova u lukama u kojima su brodovi bili u karanteni i troškovi održavanja iako nisu plovili. Jasno je da svakim danom kojim kruzer ostaje privezan ili plutati gubi milijune dolara u neostvarenim prihodima. Luke za kružna putovanja su se također pokazale kao problem zato što nije bilo dovoljno vezova za sve brodove da samo stoje i čekaju bolje vrijeme. To ima smisla zato što su te luke projektirane s idejom da većina kruzera uvijek plovi, a sada se prvi puta desilo da su svi brodovi bili prisiljeni stati. Iz tog razloga je većina brodova plutala u blizini obale, svaki sa otprilike stotinjak članova posade koliko je bilo potrebno za rutinsko održavanje broda, navigaciju, pripremu hrane za posadu i tako dalje. Većina brodova koji su plutali su se grupirali po kompanijama na određenom geografskom području pa je otprilike 15 od 23 brodova Carnivala bilo usidreno u blizini otoka Grand Bahama. Od tamo bi jednom tjedno jedan brod zaplovio do Miamijsa po zalihe koje su onda međusobno raspodjeljivali.⁴³

4.4. STANJE FLOTE

Na kraju su sve kompanije otkazale putovanja za 2020. Novi brodovi koji su se gradili te trebali biti isporučeni su bili odgođeni zbog zatvaranja brodogradilišta i manjka zaposlenih. Narudžbe gradnje su bile otkazane ili odgođene. Kako bi smanjile svoje enormne troškove i održale se što dulje na životu operateri kružnih putovanja su bili prisiljeni rješavati se svoje najvrijednije imovine, brodova. Zbog toga su brodovi koji su stariji od 30 godina i već polako tehnološki zaostali bili povučeni iz flota. Većina je prodana manjim i novim tvrtkama, a mnogo ih je i poslano u rezalište na reciklažu. U 2019. godini na reciklažu su poslana 2 broda, 2020. njih 13, a u 2021. 10 brodova.⁴⁴ Ovo je do tada bio presedan u industriji da je ovoliko velik broj brodova za kružna putovanja završio u rezalištima. Jedan od razloga tome je i to što je staro željezo dostiglo nikad ranije

⁴² <https://www.cruisemapper.com/coronavirus/ships>

⁴³ <https://www.youtube.com/watch?v=N4dOCfWlgBw&list=PLS98czK6U4g4VOUjYcOKrdrOVgDsoMoLS&index=20&t=689s>

⁴⁴ <https://www.cruiseindustrynews.com/cruise-news/26480-these-cruise-ships-were-scrapped-in-2021.html>

viđene cijene. Reciklaža brodova za kružna putovanja se nastavila i u 2022. godini u kojoj je u samo prvih šest mjeseci u rezališta poslano 6 brodova.⁴⁵

Slika 11 Rezalište Aliaga, Turska

Izvor: preuzeto s <https://edition.cnn.com/travel/gallery/cruise-ship-breaking-yard-aliaga-turkey/index.html>

Na slici 11 se nalazi rezalište u Turskoj u koje kruzери dolaze završiti svoj radni vijek kao brodovi za kružna putovanja. Kruzери se recikliraju prvenstveno u Turskoj i Indiji.

Tablica 4 Popis prodanih/recikliranih brodova

Kompanija	Ime broda	Kapacitet putnika
Carnival	Carnival Elation	2056
Carnival	Carnival Fantasy	2056
Carnival	Carnival Fascination	2056
Carnival	Carnival Inspiration	2056
Carnival	Carnival Imagination	2056
Costa Cruises	Costa neoClassica	1328
Costa Cruises	Costa neoRomantica	1806
Costa Cruises	Costa Victoria	1928
Costa Cruises	Costa Mediterranea	2114

⁴⁵ <https://www.cruiseindustrynews.com/cruise-news/27241-over-and-out-six-cruise-ships-scrapped-so-far-in-2022.html>

Holland America	Prinsendam	793
Holland America	Maasdam	1258
Holland America	Veendam	1258
Holland America	Amsterdam	1380
Holland America	Rotterdam VI	1316
P&O Cruises	Oceana	2016
P&O Cruises Australia	P&O Pacific Aria	1258
P&O Cruises Australia	P&O Pacific Dawn	1864
Princess	Dawn Princess	1950
Princess	Sun Princess	1950
Princess	Sea Princess	1950
Pullmantur	Monarch	2356
Pullmantur	Zenith	1420
Pullmantur	Horizon	1442
Pullmantur	Sovereign	2280
Royal Caribbean	Grandeur of the Seas	1950
Royal Caribbean	Empress of the Seas	1628
Royal Caribbean	Majesty of the Seas	2352
Silversea	Silver Discoverer	128
Silversea	Silver Galapagos	100
Fred. Olsen Cruise Line	Boudicca	500
Fred. Olsen Cruise Line	Black Watch	500

Izvor: izradio student prema <https://cruise-marketwatch.com/growth/>

U tablici 4 se nalazi popis brodova koji su povučeni iz flote u periodu od 2019. do 2021. godine. Prosječna starost ovih brodova iznosi 33 godine, a prosjek putničkog kapaciteta ovih brodova iznosi 1680 iz čega se može zaključiti da su se kompanije rješavale manjih brodova manjeg kapaciteta koji ne bi bili isplativi za plovidbu smanjenog kapaciteta zbog COVID-19 mjera.

Određene kompanije su različito doskočile krizi COVID-19 pa je na primjer Carnival Corporation do 2022. napustilo 23 broda⁴⁶ dok je s druge strane Royal Caribbean Group u 2021. prodao kompaniju Azamara Cruises uključujući i njezina 3 broda privatnoj kompaniji Sycamore Partners.

Uzročeno-posljedično zbog pandemije COVID-19 neke kompanije su propale i proglasile bankrot. U svibnju 2020. godine Pullmantur Cruceros bivša podružnica RCG-a je proglasila bankrot te su 3 njena broda poslana u tursko rezalište. Uz nju propale su i kompanije Birka Cruises i Maritime Voyages.⁴⁷

Osim njih veliki operater kružnih putovanja iz Azije Genting Hong Kong je proglasio bankrot u siječnju 2022 odmah nakon bankrota MV Werften. GHK je holding koji posluje brodovima za kružna putovanja, brodogradnjom i resortima, a vlasnik je Dream Cruises, Star Cruises i Crystal Cruises te brodogradilišta MV Werften u Njemačkoj te Meyer Turku u Finskoj.

Unatoč problematičnome razdoblju do završetka 2021. na tržištu se pojavljuju i nove kompanije poput: Virgin Voyages, Seajets, Swan Hellenic i Tradewing Voyages.⁴⁸

U zadnje vrijeme se povećala potražnja za manjim intimnijim brodovima te riječnim i ekspedicijskim putovanjima. Postojeće kompanije poput Viking i Seabourn se uključuju na tržište ekspedicijskih putovanja, a potpuno nove kompanije poput Atlas Ocean Voyages i The Ritz Carlton Yacht Collection se uključuju u tržište manjih brodova. Takvi brodovi su pogotovo sada primamljivi zbog manjeg broja ljudi na brodu i ekskluzivnijeg doživljaja.

Mnogo brodova je predviđeno zaploviti 2022. godine od kojih su neki već i zaplovili. U tablici 5 je prikazan popis najbitnijih novogradnji čiji je prosjek putničkog kapaciteta 2126 putnika. Počeli su se mijenjati trendovi u dekoru i uređenju brodova i njihovih interijera čime se napušta tradicionalniji izgled brodova. Razlog tomu leži u želji operatera kružnih putovanja da privuku mlađu klijentelu. Ističe se da je to potrebno kako bi sama industrija postala otpornija u budućnosti za sljedeće generacije kružnih putovanja.⁴⁹

⁴⁶ <https://www.cruiseindustrynews.com/cruise-news/27964-carnival-pandemic-ship-moves-23-ships-have-now-left-the-fleet.html>

⁴⁷ https://www.researchgate.net/publication/357867228_IMPACT_OF_COVID-19_ON_THE_CRUISE_INDUSTRY

⁴⁸ https://www.researchgate.net/publication/357867228_IMPACT_OF_COVID-19_ON_THE_CRUISE_INDUSTRY

⁴⁹ https://future-cruise.nridigital.com/future_cruise_feb22/cruise_themes_state_of_industry

Tablica 5 Popis novogradnji u 2022.

Kompanija	Ime broda
Carnival Cruise Line	Carnival Celebration
Celebrity Cruises	Celebrity Beyond
Disney Cruise Line	Disney Wish
Emerald	Emerald Azzurra
MSC Cruises	MSC Seascape MSC World Europa
Norwegian Cruise Lines	Norwegian Prima
Princess Cruises	Discovery Princess
Ritz Royal Yacht Collection	Evrima
Royal Caribbean	Wonder of the Seas
Seabourn	Seabourn Venture
Viking Cruises	Viking Mars Viking Neptune Viking Octlantis Viking Polaris
Virgin Voyages	Resilient Lady Valiant Lady

Izvor: izradio student prema https://future-cruise.nridigital.com/future_cruise_feb22/cruise_themes_state_of_industry

Za period od 2021. do 2027. godine predviđena su 104 nova broda za kružna putovanja koja predstavljaju 34% globalnih narudžbi, ti brodovi će imati 208,898 kreveta, a njihova ukupna vrijednost iznosi preko 60 milijardi dolara.⁵⁰

4.5. ZAŠTITNE MJERE

Neki od razloga zašto su putnički brodovi podložni širenjima raznih virusa su: velik broj ljudi u bliskom kontaktu, vremensko trajanje putovanja koje je dovoljno za prijenos bolesti i inkubaciju, raznoliki etniciteti osoba na brodu koji mogu biti iz raznih dijelova svijeta te je pitanje protiv kojih bolesti su se cijepili i čime te također i činjenica da članovi posade mogu služiti kao prijenosnici virusa kroz više različitih putovanja, pogotovo ako nemaju simptome. Utvrđeno je da su većina zaraza koje se mogu proširiti na brodu respiratorne ili gastrointestinalne prirode. Govori se da je puno veća mogućnost da se putnik zarazi preko člana posade nego obratno jer članovi posade imaju kontakt sa svim

⁵⁰ <https://blog.vesselsvalue.com/cruise-ships-fleet-development/>

grupama ljudi na brodu. Također da uporaba maski zaposlenika u restoranima, barovima i loungevima i povećan broj izmjena zraka u prostorima dovode do manje stope zaraze.⁵¹

Prevenција zaraznih bolesti na brodovima se ostvaruje: striktnim sanitarnim uvjetima i kontrolnim mjerenjima u luci i na brodu, potrebno cijepljenje za bolesti koje se mogu spriječiti cijepljenjem, imperativ karantene za bolesne putnike i/ili članove posade koji moraju ostati izolirani u kabinama kako bi spriječili daljnje širenje. Kao najučinkovitija metoda za smanjenje stope prijenosa ističe se instalacija efikasnih filtera zraka i uređaja za germicidno ultraljubičasto zračenje u brodskim ventilacionim sustavima.⁵²

Širenje zaraza na brodu je povećan rizik za putnike iz razloga što je prosječna dob putnika na kruzerima preko 47 godina, a oni često znaju imati uznapredovale kronične bolesti. Uz to ide i činjenica da je na brodu barem jedna trećina ljudi starije životne dobi koji su podložniji zaraznim bolestima. CDC je savjetovao starije putnike sa srčanim bolestima, kroničnim bolestima pluća i dijabetesom da posebice izbjegavaju kruzere jer su pogotovo oni ugrožene skupine u slučaju oboljenja. Osim zajedničkog korištenja zatvorenih prostora u problem ulazi i to da se koriste i zajedničke sanitarije, jede se ista hrana te se koriste isti zračni ventilacijski sustavi koji mogu pomoći u širenju zaraze.⁵³

Zbog mišljenja da evakuacija putnika bez provođenja određenih medicinskih mjera može uzrokovati širenje zaraze na kopnu, putnici i članovi posade morali su u karanteni biti na brodu. Kao odgovor određene luke i države su izdale restrikcije, primjerice neke zemlje su odbijale ulazak putnicima u državu za koje bi se ispostavilo da su došli iz područja ili sa broda za kružna putovanja na kojem ima potvrđenih slučajeva zaraze.

CSO *Conditional Sailing Order* su pravila za uvjetovanu plovidbu koja su predstavljena u studenome 2020., nakon što je *No Sail Order* istekao 31.10.2020. Prema CSO prva putovanja kruzera su bile simulacije s putnicima dobrovoljcima koji su bili tu kako bi testirali brodske protokole u sprječavanju zaraze. U tim simulacijama su brodovi i posade morale pokazati usklađenosti sa standardima CDC i da su u mogućnosti spriječiti širenje zaraze na brodu. Da bi bilo koji brod mogao nastaviti s putničkom plovidbom svaki od njih je trebao dobiti COVID-19 *Conditional Sailing CERTIFICATE* od CDC-a.⁵⁴

⁵¹ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590198220300476>

⁵² <https://journals.openedition.org/etudescaribeennes/20047>

⁵³ <https://doi.org/10.1177/1420326X15600041>.

⁵⁴ <https://eu.usatoday.com/story/travel/cruises/2020/10/30/cdc-lifts-no-sail-order-issues-framework-conditional-sailing/6051655002/>

Od ponovnog pokretanja plovidbe u 2021. svi putnici i članovi posade (stariji od 12) su morali biti u potpunosti cijepljeni, a djeca mlađa od 12 su morala imati negativan PCR test netom prije ukrcaja na brod. U periodu prva 2 mjeseca od početka putovanja u SAD-u od 26. lipnja do 26. kolovoza u 2021. pojavila su se 452 slučaja. Ali unatoč tome ne znači da protokoli za sprječavanje zaraze na brodovima ne rade, nikad se nije ni očekivalo da više neće biti zaraza, ali ako će ih biti da će se na njih odgovoriti odgovarajućim protokolima.⁵⁵ Članovi posade se moraju testirati na tjednoj bazi ili u drugim intervalima, ako je drugačije određeno od strane zdravstvene agencije. O uspjehu u borbi s COVID-19 virusom govori podatak da otkad su putovanja ponovno započela u SAD u , velika većina slučajeva su bili blage naravi ili asimptomatski, a samo u jako rijetkim slučajevima su putnici morali biti hospitalizirani.⁵⁶

RCI je prva kompanija koja je u ožujku 2021. objavila da će plovidba na njihovim brodovima biti moguća samo ako su svi putnici i članovi posade cijepljeni. Budući da je Izrael bio vodeća zemlja po postotku cijepljenja kao promidžbu globalnog cijepljenja najnoviji brod Royal Caribbeana Odyssey of the Seas je prvo putovanje započeo baš iz Haife, Izrael.⁵⁷

Na ljeto 2021. sve kompanije su imale obavezu da su svi putnici i članovi posade testirani. Još neke regulacije su mjerenja temperatura, temeljito čišćenje, obavezno posluživanje putnika za stolovima dakle nema samo poslužujućih buffeta ni unutarnjih bazena i ugradnja visoko tehnoloških sustava filtriranja zraka koji cirkuliraju svježi zrak umjesto dosadašnjih koji su "reciklirali" zrak između kabina.

Neke mjere protiv pandemije koje je CCL uveo su na primjer zabrana ukrcaja putnicima starijim od 70 godina bez potvrde da su sposobni za plovidbu. Putnike se također ispitivalo o povijesti bolesti u zadnjih 2 mjeseca i o postojećim kroničnim bolestima. Koristila se politika socijalnog distanciranja, a ni sami brodovi nisu plovili pod punim kapacitetom. Povećali su standarde higijene tako da su povećali mjere dezinfekcije i čišćenja i to : učestalom sanitizacijom zajedničkih prostora, dubinskim čišćenjem i dezinfekcijskim procesima tijekom noći, povećanjem temperature u perilicama i sušilicama, mogućnost pranja ruku ili korištenja dezinfekcijskog sredstva na ulazima u zajedničke prostorije, a uz to i sve površine su temeljito prane barem 2 put dnevno.

⁵⁵ <https://eu.usatoday.com/story/travel/cruises/2021/11/05/covid-cases-cruises-safe-sailing/6006346001/>

⁵⁶ <https://eu.usatoday.com/story/travel/cruises/2022/07/06/cruise-industry-news-post-covid/7548282001/>

⁵⁷ <https://www.statista.com/chart/22530/cruise-line-revenue-amid-the-covid-19-pandemic/>

Također kompanije su na svojim stranicama postavljale priručnike i prospekte sa zdravstvenim savjetima za sigurnu zdravu plovidbu.⁵⁸

Svaka kompanija razvija svoju vrstu *contactless* tehnologije. Pametni mobiteli i nosiva tehnologija poput narukvica sada se bez problema koriste kao ukrcajne karte i brodske kartice/ključevi. U restoranima QR tehnologija je zamijenila uobičajene printane menije. Mobilne aplikacije koje kompanije razvijaju omogućuju putnicima narudžbu hrane, spa tretmana, informacije o aktivnostima na brodu i ekskurzija pritiskom na gumb.⁵⁹

Neke mjere bi mogle ostati i nakon pandemije poput efikasnijeg ukrcaja na brod i virtualno održavanje nekih vježbi umjesto uživo.⁶⁰ Odlična novouvedena mjera su i politika fleksibilnijeg otkazivanja putovanja.

U kolovozu 2022. kompanije imaju svoju neovisnost u odlučivanju mjera za sprječavanje nastanka i širenja zaraze. Zdravstvene organizacije su postale svjesne da je operaterima kružnih putovanja u interesu da zaraza nema to jest, da ako ih i ima da se na njih odgovori odgovarajućim mjerama i protokolima. Zbog dobre globalne situacije po pitanju zaraze restrikcije i mjere na brodovima za kružna putovanja su uvelike oslabile. Primjerice CCL je odlučio omogućiti ukrcaj necijepljenim putnicima dok je RCI odlučio da putnici moraju biti cijepljeni samo u pojedinim ukrcajnim lukama i da se putnici ne moraju testirati prije ukrcaja.⁶¹

Mjere koje su bile opisane u ovome poglavlju se razlikuju prema tome jesu li one bile obavezne ili preporučene, koje mjerodavno tijelo ih donijelo, jesu li one utjecale na sprječavanje zaraze fizičkim prirodnim putem ili pomoću određenih tehnologija. Također dosta mjera su kompanije svojevolumeno uvele kako bi pokazale putnicima da su brodovi sigurni za plovidbu.

⁵⁸ <https://www.usatoday.com/story/travel/cruises/2020/07/10/carnival-corp-cruises-operations-capacity-coronavirus-2022/5405777002/>

⁵⁹ <https://edition.cnn.com/travel/article/future-of-cruising-cmd/index.html>

⁶⁰ <https://edition.cnn.com/travel/article/future-of-cruising-cmd/index.html>

⁶¹ <https://www.cruisehive.com/cruise-news-update-august-13-2022/78873>

4.6. OPORAVAK INDUSTRIJE

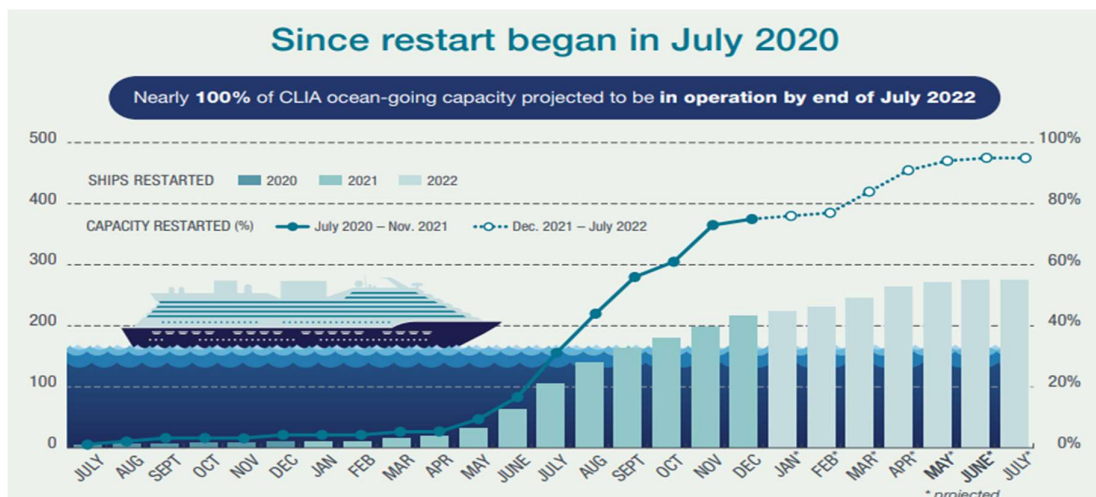
Nakon prvotne globalne pauze industrije u ožujku, kruzeri su nastavili s plovidbama na području Europe, Azije i južnog Pacifika već u mjesecu lipnju. Od lipnja do prosinca 2020. bilo je nešto više od 200 putovanja.⁶² Istraživanja su pokazala da je unatoč najvećoj krizi u sektoru ova industrija previše uspješna da bi pod pritiskom financijskih problema potonula. Na slici 9 je bilo vidljivo da se 2021. industrija probudila s 13,9 milijuna putnika na globalnoj razini što je i dalje samo 46% u odnosu na 2019. Jedan od razloga zašto su kruzeri vrlo lako nastavili profitabilno poslovati nakon što im je to bilo dopušteno je odanost potrošača. O tome govore podaci CLIA-e da je 82% putnika u 2020. reklo da želi ponovno krstariti unatoč coronavirusu.⁶³ Kako bi ostali u kontaktu s putnicima većina kompanija je provodila neku vrstu digitalnih marketinških kampanja poput virtualnog putovanja koje je prvi uveo Crystal Cruises. Na taj način su se održavala dnevna on-line događanja, razgovori s posadom, dijeljenje kulinarskih recepata i tako dalje.

Budući da je američko tržište najveće tržište u industriji kružnih putovanja pomno su se pratile odluke CDC-a. Kružna putovanja su ponovno započela u SAD-u 26. lipnja 2021. kad je Celebrity Edge dobio dopuštenje CDC-a za isplavljenje s putnicima.⁶⁴ U ljeto 2022 je sve više i više brodova u plovidbi, dozvoljeni putnički kapaciteti se počinju povećavati i vraćati u normalu. Rezervacija putovanja je sve više, a očekuje se da će se u 2023. oboriti rekord rezervacija iz 2019.-e jer su već i na proljeće i ljeto 2022. pojedine kompanije imale rekordne brojeve rezervacija. 18. srpnja 2022. američki CDC je finalno ukinuo dobrovoljni COVID Program za obavještanje izbijanja coronavirusa na kruzerima koji je bio na snazi od siječnja nakon isteka CSO-a. Kolektivno popuštanje svih mjera je također jedan od razloga trenutne velike potražnje putnika.

⁶² <https://cruising.org/en/news-and-research/research/2022/january/state-of-the-cruise-industry-outlook-2022>

⁶³ <https://cruising.org/en/news-and-research/research/2022/january/state-of-the-cruise-industry-outlook-2022>

⁶⁴ <https://eu.usatoday.com/story/travel/cruises/2021/05/26/us-cruising-can-restart-june-celebrity-cruises-gets-cdc-approval/7457331002/>

Slika 12 Prikaz oporavka CLIA flote

Izvor: preuzeto s <https://cruising.org/en/news-and-research/research/2022/january/state-of-the-cruise-industry-outlook-2022>

Na slici 12 je prikazan broj brodova koji su nastavili s poslovanjem od srpnja 2020. godine do prosinca 2021. godine. Nadalje je prikazana projekcija oporavka flote za kružna putovanja od siječnja 2022. kojom se sugerira da će se do lipnja 2022. praktički svi brodovi pod okriljem CLIA-e vratiti normalnom poslovanju. U stvarnosti je u kolovozu 2022. 389 oceanskih brodova za kružna putovanja od 429 nastavilo s komercijalnim operacijama što čini 90% globalne flote.⁶⁵ Prema istim podacima trenutno postoji 90 različitih kompanija koje postoje na tržištu, a prosjek putničkog kapaciteta svih brodova iznosi 1522 putnika. Pretpostavka je da će se do kraja 2022. godine svi brodovi vratiti poslovanju te da će se prihodi kompanija vratiti predpandemijskim brojkama. Također se smatra da će do 2023., eventualno 2024, industrija nastaviti kursom kontinuiranog rasta.

Kako se u 2021. i 2022. intenzivno ponovno započelo s poslovanjem praktički sve kompanije na tržištu su imale problem s manjkom zaposlenih i opskrbnim lancima kao i problemi s putovanjima posade poput otkazanih viza, različitih pravila država po pitanju karantene i cijepljenja. Problem s manjkom posade se pokazao bitnim te su neke kompanije zbog toga morale otkazati neka putovanja.

⁶⁵ <https://www.cruiseindustrynewswire.com/pdf/>

5. ZAKLJUČAK

U izradi ovog rada sam shvatio kako najveće korporacije odnosno kompanije posluju na tržištu kružnih putovanja te kako su udruživanja kompanija potrebna i neizbježna u ovoliko kompetitivnoj okolini. Uz to opisane su destinacije na kojima brodovi za kružna putovanja plove pri čemu globalni primat imaju Karipsko otočje i Mediteran. Trendovi razvoja destinacija vode k većem otvaranju novijih tržišta u sljedećim godinama. Također prikazan je i utjecaj COVID-19 pandemije na određene destinacije od čega je na neke destinacije pandemija imala negativan utjecaj, a druge su od nje profitirale.

Pandemija je imala izrazit i sveobuhvatan utjecaj na cijeli svijet, pa tako i u pomorstvu odnosno industriji kružnih putovanja. Kruzeri su se pokazali kao slabe točke po pitanju širenja ovakvih vrsta zaraze što je industriju dovelo do velikog ekonomskog i marketinškog kolapsa. U izradi ovog rada sam naučio kako pojedine neočekivane komplikacije na globalnoj razini mogu dovesti do potpunog zatvaranja utjecajne industrije. Također smatram da će ovaj trenutak u povijesti ostati svim sudionicima ovog sektora u pamćenju ne samo kao nesretno razdoblje već kao i podsjetnik da se zarazne bolesti ne smiju neozbiljno shvaćati.

Čak i u doba najveće krize optimistično se smatralo da je budućnost kruzera svijetla iz razloga što ljudi vole kružna putovanja i iz godine u godinu se dokazalo kako se broj putnika povećava. Predviđalo se da će ti isti ljudi ponovno krenuti s takvom vrstom putovanja prvom prilikom čim im se ona omogući, što se u konačnici pokazalo točnim. Relativno niska pojava virusa COVID-19 na brodovima od ponovnog početka putovanja pokazuje da su vodstvo industrije kružnih putovanja i učinkovitost znanstveno potkrepljenih protokola omogućili uspješan povratak putnika. Otpornost i fleksibilnost industrije se pokazalo kao ključan razlog relativno lakom postpandemijskom oporavku koja je morala promijeniti neke od svojih upečatljivijih karakteristika kako bi opstala.

LITERATURA

- Peručić, D.: Cruising-turizam: Razvoj, strategije i ključni nositelji, Dubrovnik, 2013
- Shipping Statistics and Market Review, Volume 65, No.6, Institute of Shipping Economics and Logistics (ISL), Bremen, 2021.
- Carnival Corporation & plc. Our Brands <https://www.carnivalcorp.com/media-center/our-brands/> (22.7.2022)
- Cruise Line Industry Association About CLIA <https://cruising.org/en/about-the-industry/about-clia> (4.8.2022.)
- Cruise Line Industry Association CLIA Global Passenger Report 2021. <https://cruising.org/en-gb/news-and-research/research/2022/july/clia-global-passenger-report-2021> (4.8.2022.)
- Grandviewresearch.com Cruise Market Size, Share & Growth Report, 2028. <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/cruise-market-report> (10.8.2022.)
- High Seas Cruising. 105 Cruise Ship Facts and Figures <https://highseascruising.com/shocking-cruise-ship-facts-and-figures> (4.8.2022.)
- MedCruise Cruise the Mediterranean MedCruise. <https://www.medcruise.com/cruise-the-mediterranean> (6.8.2022.)
- MSC Cruises Global Website About MSC Cruises : Discover about the company history and achievements <https://www.msccruises.com/en-gl/About-MSA.aspx> (27.7.2022)
- Mummy, C., 30 Cruise Industry Statistics and Facts Cruise Mummy. <https://www.cruisemummy.co.uk/cruise-industry-statistics-facts/> (6.8.2022.)
- Norwegian Cruise Line Holdings Ltd. Brands. <https://www.nclhld.com/brands> (27.7.2022.)
- Royal Caribbean Group Businesses. <https://www.royalcaribbeangroup.com/businesses/> (28.8.2022.)
- Cruise Market Watch Growth <https://cruisemarketwatch.com/growth/> (9.8.2022.)
- Hrvatski Registar Brodova http://www.csamarenostrum.hr/userfiles/files/dogadjanja/4%20%20Rasprema%20,%20Split%2011_%20veljace%202016.pdf (11.8.2022)
- Covid19.who.int. WHO Coronavirus (COVID-19) <https://covid19.who.int/> (7.8.2022.)
- Cruise Line Industry Association. State Of The Cruise Industry Outlook 2022. <https://cruising.org/en/news-and-research/research/2022/january/state-of-the-cruise-industry-outlook-2022> (5.8.2022.)
- Cruisemapper.com. Coronavirus | CruiseMapper. <https://www.cruisemapper.com/coronavirus#ships> (10.8.2020.)

- Europe.cruising.org. https://europe.cruising.org/wp-content/uploads/2022/07/RisposteTurismo_forCLIA_Trends_and-perspectives_-_EuroMed_cruise_tourism_2022Ed.pdf (5.8.2022.)
- Nytimes.com. The Cruise Industry Stages a Comeback
<https://www.nytimes.com/2021/07/28/travel/cruise-industry-comeback.html>
(10.8.2022.)
- Romanenko, M., These Cruise Ships Were Scrapped in 2021
<https://www.cruiseindustrynews.com/cruise-news/26480-these-cruise-ships-were-scrapped-in-2021.html> 2022. (13.8.2022.)
- Antonellini, L., Impact of COVID-19 on the cruise industry
https://www.researchgate.net/publication/357867228_IMPACT_OF_COVID-19_ON_THE_CRUISE_INDUSTRY 2022. (12.8.2022.)
- Youtube.com.
<https://www.youtube.com/watch?v=N4dOCfwlgBw&list=PLS98czK6U4g4VOUjYcOKrdrOVgDsoMoLS&index=20&t=689s> (9.8.2022.)
- De Paula, A.T., Merlotti Heredia V. M. COVID-19 and Cruise Ships: a Drama Announced
<https://journals.openedition.org/etudescaribeennes/20047> 2020. (11.8.2022.)
- Blog.vesselsvalue.com Cruise Ships: Fleet Development – VV Blog.
<https://blog.vesselsvalue.com/cruise-ships-fleet-development/> (13.8.2022.)
- CNN. 2022. Stormy seas or smooth sailing? What lies ahead for the global cruise industry
<https://edition.cnn.com/travel/article/future-of-cruising-cmd/index.html> (19.8.2022.)
- Eu.usatoday.com. <https://eu.usatoday.com/story/travel/cruises/2020/10/30/cdc-lifts-no-sail-order-issues-framework-conditional-sailing/6051655002/> / (14.8.2022.)
- Future-cruise.nridigital.com. 2022. Cruise in 2022: the state of the industry - Future Cruise | Issue 18 | 2022. https://future-cruise.nridigital.com/future_cruise_feb22/cruise_themes_state_of_industry>
(13.8.2022.)
- Ito, H., Hanaoka, S. and Kawasaki, T., The cruise industry and the COVID-19 outbreak. Transportation Research Interdisciplinary Perspectives,
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590198220300476> 2020.
(12.8.2022.)
- Zheng, L., Chen, Q., Xu, J. & Wu, F. Evaluation of intervention measures for respiratory disease transmission on cruise ships. Indoor and Built Environment,
<https://doi.org/10.1177/1420326X15600041>. 2016
(12.8.2022.)
- Richter F. Statista Infographics. Infographic: Cruise Industry in Troubled Waters.
<https://www.statista.com/chart/22530/cruise-line-revenue-amid-the-covid-19-pandemic/> 2022. (10.8.2022.)
- USA TODAY. 'I felt safer on the cruise than Walmart': COVID protocols on cruises prove effective, initial CDC data shows.
<https://eu.usatoday.com/story/travel/cruises/2021/11/05/covid-cases-cruises-safe-sailing/6006346001/> (15.8.2022.)

KAZALO KRATICA

CCL	Carnival Cruise Line
CDC	Center for Disease Control and Prevention
CSO	Conditional Sailing Order
CLIA	Cruise Line International Association
GHK	Genting Hong Kong
MSC	Mediterranean Shipping Company
NCL	Norwegian Cruise Line
NCLH	Norwegian Cruise Line Holdings
RCG	Royal Caribbean Group
RCI	Royal Caribbean International

POPIS TABLICA

Tablica 1 Najposjećenije luke Mediterana 2019.-2021.	17
Tablica 2 Najposjećenije luke sjeverne Europe 2019.-2021.	18
Tablica 3 Datumi obustave plovidbe većine kompanija	22
Tablica 4 Popis prodanih/recikliranih brodova	27
Tablica 5 Popis novogradnji u 2022.	30

POPIS GRAFIKONA

Graf 1 Vodeće korporacije i kompanije na tržištu 2021.	2
Graf 2 NCLH prihod i kapacitet putnika po kompaniji 2021.	7
Graf 3 RCG bruto tonaža i kapacitet putnika po kompaniji	9
Graf 4 Udjeli vodećih destinacija na kružnim putovanjima za 2021.	13

POPIS SLIKA

Slika 1 Kompanije unutar Carnival Corporation & PLC	3
Slika 2 Putnički kapacitet Carnival Corporation 2019.-2021.	5
Slika 3 Kompanije unutar Norwegian Cruise Line Holdings	6
Slika 4 Kompanije unutar Royal Caribbean Group	8
Slika 5 Broj prevezenih putnika MSC 2015.-2021.	10
Slika 6 Prikaz aktivnosti kruzera u Sjevernoj Americi 2019. i 2021.	14
Slika 7 Prikaz aktivnosti kruzera u Europi 2019. i 2020.	16
Slika 8 Broj dnevno novo potvrđenih slučajeva na milijun ljudi.....	20
Slika 9 Broj prevezenih putnika na kružnim putovanjima	23
Slika 10 Prikaz pada dionica 3 najveće korporacije	24
Slika 11 Rezalište Aliaga, Turska.....	27
Slika 12 Prikaz oporavka flote CLIA	35